

EXAMENSARBETE
Hösten 2007
Lärarytbildningen

Latinets ställning i gymnasieskolan
- en jämförande studie mellan 1997 och 2007

Författare
Jennie Lundgren

Handledare
Joachim Liedtke

Latinets ställning i gymnasieskolan

- en jämförande studie mellan 1997 och 2007

Abstract

Latin har länge varit ett marginaliserat ämne i gymnasieskolan; inte många elever har haft möjlighet att välja det och det har ett rykte om sig att vara tidskrävande, meningslöst och jobbigt. Det har dock hänt en hel del i gymnasiet under senare år. Det individuella valet har medfört att många ämnen som tidigare var förbehållna endast ett fåtal elever nu är tillgängliga för många fler. 1997, då en stor förändring av gymnasiet just ägt rum, gjordes en undersökning i syfte att ta reda på hur latinets situation såg ut just då. Syftet med det här arbetet är att ta reda på vad som har hänt med latinets ställning i gymnasieskolan sedan dess. Nu liksom då genomfördes undersökningen med hjälp av enkäter som skickades ut till skolledning och latinlärare.

Problemformuleringen för arbetet lyder: Hur ser latinets situation i gymnasieskolan ut idag gentemot 1997? De tre huvudfrågor som undersökts ser ut som följer: 1) Har införandet av möjligheten att läsa latin på individuellt val utnyttjats av skolorna i större utsträckning sedan 1997? 2) Har uppdelningen av den tidigare mycket omfattande latinkursen på 240p i tre mindre haft någon inverkan på elevtillströmningen? 3) Vad har hänt med timtalet sedan uppdelningen av kursen?

Huvudresultaten för arbetet är att möjligheten att erbjuda ämnet som individuellt val har utnyttjats av betydligt fler skolor än 1997, samt att uppdelningen av den tidigare långa latinkursen i tre mindre har haft en positiv inverkan på elevtillströmningen, vilket innebär att många fler elever kan välja att läsa ämnet. Något som däremot har visat sig vara negativt för latinämnet är det faktum att det numer inte finns några riktlinjer från Skolverket om hur många timmar en kurs bör omfatta. Sedan dessa togs bort har det sammanlagda timtalet för latin minskat drastiskt på många håll. Dessutom erbjuder inte alla skolor alla tre latinkurserna, utan bara en eller, i bästa fall, två.

Ämnesord:

Språkinläring, klassiska språk, latin, latinets ställning, gymnasieskolan

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	3
1 Inledning med syfte och problemformulering.....	6
1.1 Syfte och problemformulering	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Disposition av uppsatsen.....	6
2 Latinet i media.....	8
2.1 Dagens Nyheter	8
2.2 Sydsvenska Dagbladet.....	9
3 Forskningsbakgrund.....	12
3.1 Chomskys LAD och Bruners LASS.....	13
3.2 Inläring av L1	14
3.2.1 Teaching vs. learning	14
3.2.2 "The Critical Period Hypothesis".....	14
3.2.3 The maturation of functional categories.....	16
3.2.4 Språkpatologi	17
3.3 Inläring av L2 (SLA).....	18
3.3.1 "Krashen's Monitor Model".....	18
3.4 "Bottom up" och "Top down"	20
3.4.1 Bottom up.....	20
3.4.2 Top down.....	21
3.5 Göransson och Lundins undersökning	21
3.5.1 Bakgrund	21
3.5.2 Resultat av enkäten riktad till skolledningen	22
3.5.3 Resultat av enkäten riktad till latinlärarna.....	23
3.6 Ämnesanalyser för gymnasieutredningen	24
3.7 Svenska Klassikerförbundet.....	25
3.8 Antalet elever som läste latin läsåret 2006/2007.....	28
3.9 Latinet i den aktuella och den föregående kursplanen	30
3.10 Meritpoäng	31
4 Metodologisk utgångspunkt.....	32
4.1 Metodkritik.....	32
4.2 Etiska överväganden	33
4.3 Avgränsningar	33
4.4 Undersökningsgrupp	33
4.5 Genomförande.....	33
4.6 Databehandling och urval.....	34
5 Resultat.....	35
5.1 Skolledningens svar.....	35
5.1.1 Finns det just nu lärarkompetens för latin på Er skola?	35
5.1.2 Hur många elever läser latin i år?.....	36
5.1.3 Vilket är det faktiska antalet för att Ni ska starta en kurs i latin?	38
5.1.4 På vilka program kan man välja latin?	41

5.1.5 Latinet är oftast ett litet ämne på skolorna, men det finns även andra mindre ämnen som vill fånga elevernas intresse. Hur bedömer Du konkurrensen mellan dessa mindre ämnen?	44
5.1.6 Har du som skolledare några övriga synpunkter, till exempel på latinet som kulturbärande ämne?	46
5.2 Lärarnas svar	47
5.2.1 Hur många år har du undervisat i latin på din nuvarande arbetsplats?	47
5.2.2 Hur lång tid omfattar latinkurserna i år 2 respektive 3?.....	47
5.2.3 Anser Du att timtalet i år 2 respektive 3 är lagom? Motivera Ditt svar!.....	50
5.2.4 Hur informerar Du eleverna om möjligheterna att välja latin?	51
5.2.5 Under den tid Du undervisat på Din nuvarande arbetsplats, har du märkt några tendenser till att elevantalet har ökat eller minskat?	52
5.2.6 Har Du som latinlärare några ytterligare synpunkter på latin som ämne i vår gymnasieskola?	54
6 Diskussion	56
6.1 Diskussion av skolledningens resultat.....	56
6.2 Diskussion av lärarnas resultat	57
6.2 Diskussion av undersökningens huvudfrågor	58
6.2.1 Har införandet av möjligheten att läsa latin på individuellt val utnyttjats av skolorna i större utsträckning sedan 1997?	59
6.2.2 Har uppdelningen av den tidigare mycket omfattande latinkursen på 240p i tre mindre haft någon inverkan på elevtillströmningen?.....	59
6.2.3 Vad har hänt med timtalet sedan uppdelningen av kursen?	59
6.3 Avslutande diskussion i relation till forskningsbakgrunden	60
7 Förslag till vidare forskning	61
8 Källförteckning.....	62
8.1 Tryckta källor	62
8.2 Elektroniska källor	62
Bilaga 1 –Course of Normal Language Development in Children	64
Bilaga 2 – Enkätfrågorna.....	65
Bilaga 3 – Kursplaner för Latin med allmän språkkunskap.....	66
Den föregående kursplanen (1999/00)	66
Den aktuella kursplanen (2003/04)	67
Bilaga 4 –Skolor i södra Sverige inklusive Gotland som kontaktades i undersökningen.....	70

1 Inledning med syfte och problemformulering

Latinet har den senaste tiden varit ett mycket debatterat ämne. Det var till exempel mycket nära att grundutbildningen i ämnet lades ned helt vid Lunds Universitet från och med hösten 2007, men denna räddades tillfälligt genom en generös donation. Den kanske främsta anledningen till att latinet hotades av nedläggning var att grupperna inte har varit särskilt stora på senare tid. Hur ser situationen då ut på gymnasiet? Något av en förutsättning för att latinet skall kunna leva vidare på universiteten runt om i landet är ju att tillräckligt många väljer att läsa det redan då de går i gymnasiet.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med det här arbetet är att undersöka hur latinämnets situation ser ut på gymnasiet idag gentemot hur det såg ut för tio år sedan. För att ta reda på hur situationen har förändrats för latinämnet under de tio år som gått har jag preciserat mitt syfte i tre huvudfrågor, vilka presenteras nedan.

- Har införandet av möjligheten att läsa latin på individuellt val utnyttjats av skolorna i större utsträckning sedan 1997?
- Har uppdelningen av den tidigare mycket omfattande latinkursen på 240p i tre mindre haft någon inverkan på elevtillströmningen?
- Vad har hänt med timtalet sedan uppdelningen av kursen?

Utöver dessa huvudfrågor kommer jag för att få en helhetsbild över latinämnets utveckling sedan 1997 även att granska ett antal andra frågor i min undersökning, detta främst genom de enkäter som skickats ut till skolläda och lärare.¹

1.2 Problemformulering

Min problemformulering lyder: Hur ser latinets situation i gymnasieskolan ut idag gentemot 1997?

1.3 Disposition av uppsatsen

Uppsatsen inleds av en introduktion i form av ett avsnitt som handlar om Latinet i media. Latinet påstås ofta vara ett utdött språk, något som detta avsnitt har till syfte att motbevisa. Efter introduktionen följer forskningsbakgrunden. Då det inte finns särskilt mycket forskning

¹ Se bilaga 2

kring klassiska språk i gymnasieskolan kommer detta avsnitt i stället att kretsa kring första- och andraspråksinläring. Utöver detta kommer även två olika sätt att angripa texter skrivna på främmande språk att presenteras, vilka Bo Lundahl talar om i *Läsa på främmande språk*.

I samband med denna bakgrund ges även en grundlig sammanfattning av Göransson och Lundins undersökning, en presentation av Svenska Klassikerförbundets arbete för latinets ställning i gymnasiet, samt en jämförelse mellan dagens och föregående kursplan i syfte att se hur latinets framställs där.

I avsnittet ”Metodologisk utgångspunkt” tydliggörs vilken metod som valts för undersökningen, vilka etiska överväganden och avgränsningar som gjorts i dess planeringsfas, vilka som ingått i undersökningsgruppen, hur själva undersökningen genomförts samt hur databehandlingen gått till och vilka urval som gjorts. Utöver detta diskuteras Göranssons och Lundins metod ur en kritisk synvinkel.

I avsnittet ”Resultat” presenteras sedan resultatet av undersökningen. För att skapa struktur presenteras resultaten av skollära och lärarnas enkäter för sig. En jämförelse med Göransson och Lundins resultat kommer även att finnas med vid respektive fråga. Det bör även påpekas att resultaten presenteras i diagram- och tabellform, beroende på vad som passar bäst på varje enskild fråga.

Slutligen diskuteras och analyseras resultaten i avsnittet ”Diskussion”, vilket för tydlighetens skull är uppdelat i fyra delar; ”Diskussion av skollärans resultat”, ”Diskussion av lärarnas resultat”, ”Diskussion av undersökningens huvudfrågor” och ”Avslutande diskussion i relation till forskningsbakgrunden.”

2 Latinet i media

Påståendet att latin skulle vara ett utdött språk upprör många. Som en introduktion till det här arbetet följer därför ett avsnitt som undersöker hur mycket latinet blivit uppmärksammat i media i olika sammanhang de senaste åren. Eftersom det här avsnittet endast fungerar som en bakgrund/introduktion och inte som en del i uppsatsens frågeställning, är undersökningen begränsad till de två tidningarna Dagens Nyheter och Sydsvenska Dagbladet. Resultatet finns nedan, och det råder ingen tvekan om att latinet är långtifrån utdött i media.

2.1 Dagens Nyheter

På Dagens Nyheters hemsida får man uppemot 500 träffar på ordet "latin"². Efter att ha sållat bort för det här arbetet irrelevanta texter om musikgruppen "Latin Kings" och Latinamerika, finns det ändå en stor mängd artiklar kvar som på något sätt berör det klassiska språket latin. Många av dessa innehåller frågor från människor som undrar vad något citat/ord betyder, och i en hel del artiklar förekommer latinska ord (till exempel medicinska facktermer) som översätts av artikelförfattaren. Några artikelförfattare talar sig varma för språket och försöker inspirera andra till att studera det. Catharina Grünbaum är en av dem. Hon talar i artikeln "Stålblanka romarcitat"³ bland annat om sin tid som latinelev i flickskolan och om hur många böcker det finns om latinet idag. Grünbaum hävdar även bestämt att latinet inte är utdött utan i allra högsta grad ett levande språk.

Ryktet om dess död är också överdrivet. I Vatikanen hålls det vid liv genom nyskapande, i Finlands radio sänds korta nyheter på latin till en entusiastisk lyssnarskara, och vill man läsa Nalle Puh på latin går det också bra.⁴

Det finns enligt Grünbaum en uppsjö av böcker som handlar om latin och som inbjuder människor att ta sig an latinet på ett lättsammare plan än vad hon och många med henne erfarit under sin skoltid. Några exempel hon ger är Ebbe Vilborgs "Latinska citat- Dictum et scriptum latinae" samt Henry Beards två alster för den som vill föra en vardaglig konversation på latin: "Latin for all occasions" och "Latin for even more occasions".

Sigrid Bøe berättar 16 februari 2004 i krönikan "Latin - ett EU-språk" om österrikaren Peter Roland som skrivit tre verser på latin i Europahymnen - "den sista versen i Ludvig van Beethovens nionde symfoni som 1985 antogs som inte bara unionens utan som hela Europas

² Dagens Nyheters databas sträcker sig från dagens datum till 30 oktober år 1998.

³ Catharina Grünbaum, "Stålblanka Romarcitat", Dagens Nyheter 2005-04-02, www.dn.se 2007-12-21

⁴ Ibidem.

gemensamma hymn.”⁵ Verserna är en översättning av Friedrich von Schillers dikt “Till glädje”, vilken enligt historien inspirerade Beethoven till den sista satsen i ovan nämnda symfoni. Enligt Bøe är Rolands mål med de latinska verserna att de “skrivs in i den nya konstitution, EU:s grundlag, som medlemsstaterna hoppas komma överens om före sommaren [år 2004].”⁶ Artikelförfattaren berättar vidare om den makt latinet hade under sin storhetstid, och att det under antiken talades i stora delar av det som vi idag kallar Europa. Hon säger även att det ligger till grund för många av de språk som talas idag. Bøe påtalar sedan att franskan gått tillbaka som dominerande språk inom EU och att engelskan vuxit sig allt starkare, men att den troligen aldrig kommer att accepteras helt som hela unionens gemensamma språk. “Återstår alltså latinet, eller kanske esperanto?”⁷, avslutar Bøe sin krönika.

Härefter följer undersökningen som gjordes på Sydsvenska Dagbladets hemsida. Även där hittades ett stort antal artiklar som på något sätt berör det latinska språket.

2.2 Sydsvenska Dagbladet⁸

Även på denna tidnings hemsida gjordes en sökning på ordet ”latin”. Resultatet av denna blev runt 400 träffar⁹, och även här blev en stor mängd intressanta texter kvar då ett antal för det här arbetet irrelevanta sållats bort. Många av Sydsvenskans artiklar som berör latin koncentreras kring det hot om nedläggning av grundutbildningarna i latin och grekiska på Lunds Universitet som nyligen inträffade. Man ansåg att bland annat latinet och den klassiska grekiskan inte lockade tillräckligt många elever för att det skulle vara lönsamt för universitetet att ha kurserna kvar. Därför beslutade man att inte påbörja några nya kurser i dessa ämnen från och med hösten 2007, något som väckte stor ilska hos både studenter och professorer. Det hela började redan 4 april 2002 då man i artikeln “Oviss framtid för klassiska språk” informerar om den rapport gjord av Högskoleverket rörande de klassiska språkens status på universiteten i Sverige. “Rapportförfattarna konstaterade allvarliga problem med rekrytering, lärarbrist och knappa resurser.”¹⁰ Boel Flodgren, sammankallare till konferensen, och latinprofessor Anders Piltz anser dock att det inte finns några stora summor att spara in på de

⁵ Sigrid Bøe, ”Latin – ett EU-språk”, Dagens Nyheter 2004-02-14, www.dn.se 2007-12-21

⁶ Bøe 2004

⁷ Bøe 2004

⁸ Hädanefter kallad för Sydsvenskan

⁹ Sydsvenskans databas sträcker sig från dagens datum till 9 november år 2000.

¹⁰ Anonym artikelförfattare, ”Oviss framtid för klassiska språk”, Sydsvenska Dagbladet 2002-04-04, www.sydsvenskan.se 2007-12-21

klassiska språken. “Det här är den billigaste formen av intellektuell aktivitet man kan tänka sig vid ett universitet, säger Anders Piltz.”¹¹

Drygt fyra år senare, 2 november 2006, uttalar sig Piltz åter om ämnet, denna gång i artikeln “Anders Piltz om hotet mot latin i Lund”¹², i samband med myndigheternas förslag om att behålla forskarutbildningen i klassiska språk men avskaffa grundutbildningen. Piltz resonerar kring de klassiska språkens stora betydelse samt att man på senare tid har tvingats sänka nivån på utbildningen eftersom studenterna idag i regel har sämre förkunskaper än tidigare, samt att institutionen får betalt för antalet studenter som klarar utbildningen. “Felet finns i belöningsystemet för grundutbildningen. Ämnena får betalt uppifrån alltefter antalet färdigproducerade studenter. Klassiska språk bär inte sina kostnader, som det heter i pressmeddelandet. Men inget ämne bär sina kostnader. Om något ämne bär sina kostnader, beror det på antalet som läser ämnet är högt, eller högre än något godtyckligt satt minimum. Är det någon sorts ideal att alla ämnen lockar lika många studenter? Borde det vara så, och i så fall varför?”¹³ Piltz talar vidare emot att latinet och grekiskan skulle vara utdöda språk. Detta gör han genom att säga att människor ur allmänheten ofta tar kontakt med honom för att få hjälp att översätta något till eller från dessa språk, exempelvis i samband med att de ska gravera in något i sina vigselringar eller tatuera sig.

Då beslutet om de klassiska språkens nedläggning togs i december 2006, var det många berörda människor som blev upprörda och protesterade. Några av dessa skrev Monica Brundin Danielsson om i Sydsvenskan 9 juli 2007. Artikeln handlar om en grupp människor som kallar sig “Picnic-klubben för latinet och den klassiska grekiskans bevarande”, vilka beslutat sig för att träffas varje måndag på Stortorget till och med oktober månad och visa sitt stöd för ämnena. “Hur ska vi kunna utbilda medicinare, jurister, naturvetare, teologer och arkeologer om de inte ska kunna ta kurser i latin?”¹⁴, säger en av medlemmarna om saken.

Alla protester från olika håll måste ha givit resultat, något som Anders Sandström skriver om 20 september 2007 i artikeln “Donation räddar latinundervisning”¹⁵. Institutionen fick nämligen genom en privat donation från Thora Ohlsson stiftelse inte mindre än 1,8 miljoner

¹¹ “Oviss framtid för klassiska språk” 2007

¹² Anders Piltz, “Anders Piltz om hotet mot latin i lund”, Sydsvenska Dagbladet 2006-11-02, www.sydsvenskan.se 2007-12-21

¹³ Piltz 2006

¹⁴ Monica Brundin Danielsson, “Picnic-klubben för latinet och den klassiska grekiskans bevarande”, Sydsvenska Dagbladet 2007-07-09, www.sydsvenskan.se 2007-12-21

¹⁵ Anders Sandström, “Donation räddar latinundervisning”, Sydsvenska Dagbladet 2007-09-20, www.sydsvenskan.se 2007-12-21

kronor, pengar som räckte till en fullt betald lektorstjänst under två år. “Latinet hade fram till 1800-talet samma ställning som engelskan har idag. Mycket av den historiska forskningen skulle bli handikappad om latinet monteras ner”¹⁶, konstaterar latinprofessor Anders Piltz.

I likhet med Dagens Nyheter rapporterar Sydsvenskan då och då om olika böcker som översatts till latin. Man uppmärksammade bland annat den händelse då J.K. Rowlings första bok i serien om Harry Potter, *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, publicerades på detta språk, samt det projektarbete två latinelever vid Katedralskolan i Lund genomförde, vilket innebar att man gjorde en översättning av barnboken *God Natt Alfons Åberg?* från svenska till latin. Utöver dessa översättningar till latin har man även uppmärksammat ett finskt radioprogram på latin som år 2003 belönades med ett pris. “Programmet Nuntii Latini har sänts i Finlands rundradio i 14 år och priset går till de båda upphovsmännen, professor emeritus Tuomo Pekkanen och docent Reijo Pitkäranta”¹⁷, skriver artikelförfattaren. Vidare berättas det att det aktuella radioprogrammet har fått lyssnare i över 60 länder.

Efter detta introduktionsavsnitt följer nu en forskningsbakgrund, där det bland annat ges en presentation av teorier kring inläring av första- och andraspråk, samt en djupare inblick i den studie som gjordes av Elisabet Göransson och Katarina Lundin 1997 och som ligger till grund för det här arbetet; *Latinet i dagens gymnasieskola -välmående ämne eller marginaliserat ämne i kris?*

¹⁶ Sandström 2007

¹⁷ ”Latin i radio får lundapris”, Sydsvenska Dagbladet 2003-10-19, www.sydsvenskan.se 2007-12-21

3 Forskningsbakgrund

Den främsta källan för det här arbetet, Elisabet Göransson och Katarina Lundins undersökning *Latinet i dagens gymnasieskola -välmående ämne eller marginaliserat ämne i kris?*, är en studie av just latinets situation i gymnasieskolan. Göransson och Lundin använde sig främst av enkätundersökning då de utförde sin studie, men kompletterade även med några intervjuer för att få bredd i resultatet. Eftersom den här uppsatsen är en uppföljning av och därmed är baserad på Göransson och Lundins arbete, kommer en detaljerad sammanfattning att göras av det efter den forskningsbakgrund som följer nedan. Efter denna sammanfattning presenteras även några av de undersökningar Svenska Klassikerförbundet har gjort inom ämnet, samt en jämförelse mellan dagens och den föregående kursplanen vad gäller latinämnets framställning där.

Då det inte finns särskilt mycket forskning kring klassiska språk i gymnasieskolan, har jag valt att koncentrera det här arbetets forskningsbakgrund kring hur det går till då vi lär oss ett nytt språk, samt hur människan påverkas kognitivt av främmande språk. Jag har valt att belysa skillnaden mellan första- respektive andraspråksinlärning, och kommer därför att presentera dels hur vi lär oss vårt modersmål och dels hur vi sedan lär oss ett främmande språk. I avsnittet om hur vi lär oss vårt modersmål kommer jag även att diskutera vilken del av hjärnan som används när vi lär oss språk.

Min forskningsförankring grundar sig på Michael W. Passer och Ronald E. Smith, som i sin bok *Psychology –The Science of mind and behavior* bland annat diskuterar sina och andra forskares idéer kring första- och andraspråksinlärning, Neil Smith, som i *Chomsky – Ideas and ideals*, presenterar och diskuterar Chomskys forskning och idéer om framför allt förstaspråksinlärning, samt William C. Ritchie och Tej K. Bathia, som i boken *Handbook of Second Language Aquisition* presenterar ett antal forskares syn på bland annat hur andraspråksinlärning går till och hur främmande språk påverkar människan kognitivt. Jag kommer även att presentera två olika sätt att angripa texter skrivna på främmande språk, vilka Bo Lundahl diskuterar i *Läsa på främmande språk*.

Hädanefter kommer följande termer att användas: **LAD** (=Language Aquisition Device) då det talas om Chomskys idé om att alla människor föds med ett slags mekanism för språkinlärning, **LASS** (=Language Aquisition Support System) för psykologen Bruners teori om det supportsystem för språkinlärning närmiljön bidrar med, **L1** (=Language One) i

betydelsen förstaspråk/modersmål, **L2** (=Language Two) för andraspråk/främmande språk, och **SLA** (=Second Language Aquisition) i betydelsen andraspråksinläring.

3.1 Chomskys LAD och Bruners LASS

Passer och Smith skriver att människor enligt Chomsky föds med ett så kallat "Language Aquisition Device", d.v.s. en inbyggd mekanism som innehåller de grammatiska regler som gäller för alla språk. Denna grammatik kallar han för "universal grammar".¹⁸ "Among the principles inherent in LAD are that languages contain such things as noun phrases and verb phrases that are arranged in particular ways, such as subjectives, predicatives and adjectives."¹⁹ Passer och Smith skriver vidare att Chomsky liknar LAD vid ett stort, elektriskt system ett stort antal lingvistiska strömbrytare, vilka slås av respektive på när barn hör sitt modersmåls syntax.²⁰

For example, for a child learning to speak English, the "switch" that indicates whether or not to insert a pronoun before a verb (as in "I want") is set to "yes". But in Spanish, the same switch is set to "no", for the applicable verb (in this case, *deseo*) already includes the first person singular and inserting a pronoun is not necessary.²¹

På detta vis appliceras alltså enligt Chomsky den universella grammatiken på varje människas modersmål.

Passer och Smith presenterar vidare psykologen Jerome Bruner, vilken har en teori om att det finns ett så kallat "language aquisition support system", LASS, som finns i den sociala miljön runtomkring oss, och som enligt honom gör språkinläringen lättare. "One could say that when LAD and LASS interact in a mutually supportive fashion, normal language development occurs."²² För övrigt påtalas det sociala lärandets betydelse för språkinläring starkt i boken.

Nonetheless, social learning is a crucial contribution to language aquisition, and the interplay between biological and environmental factors is a given for most modern theorists.²³

Man menar alltså att det sociala lärandet i interaktion med andra faktorer har stor betydelse för en människas språkutveckling.

¹⁸ Passer & Smith, (2001) 2004: *Psychology –The Science of Mind and Behaviour 2nd ed*, Mc Graw-Hill, New York (2001) 2004, s.283

¹⁹ Ibidem., s.283

²⁰ Ibidem., s.283

²¹ Ibidem., s.283

²² Ibidem., s.283

²³ Ibidem., s.283

3.2 Inläring av L1

I kapitlet "Language acquisition (Plato's problem)"²⁴, diskuterar Smith under ett antal underrubriker hur barn tar till sig sitt modersmål. Nedan följer de för den här uppsatsen mest relevanta och intressanta punkterna Smith tar upp i kapitlet. kalibrera

3.2.1 Teaching vs. learning

Här ställer Smith begreppen "teaching" och "learning" emot varandra, och säger att föräldrar inte aktivt lär ut sitt L1 till sina barn, eftersom de helt enkelt inte har nödvändig kunskap att göra det. Dessutom lär sig barnen på något vis sitt L1 långt innan de är stora nog att kunna ta emot någon undervisning överhuvudtaget. Smith understryker detta genom att säga att även personer som inte kan läsa eller skriva trots allt kan tala sitt L1, och därmed har någon slags kunskap om det. Smith presenterar även Chomskys påstående att vi i vissa fundamentala avseenden inte riktigt lär oss språk, utan att grammatiken snarare växer fram i sinnet (min översättning), något som talar för att barn lär sig sitt L1 utan aktiv undervisning. Han framhåller även att det är stor skillnad mellan det lärande som sker i skolan och hur vi lär oss vårt L1. I skolan sker inläring som involverar bland annat association, generalisering, induktion, samt formande och testande av hypoteser. Inga av dessa aspekter är betydligt inblandade när ett barn tar till sig sitt L1, eftersom barnet är för litet för att vara medvetet om sådana saker.²⁵

3.2.2 "The Critical Period Hypothesis"

Smith talar mycket om det Chomsky benämner som "the critical period hypothesis"²⁶. Den här hypotesen innefattar ett påstående om att det hos alla människor genetiskt finns ett som Smith säger "window of opportunity"²⁷, alltså en speciell period, för språkinläring. "The critical period hypothesis" menar att om ett barn inte får chansen att ta till sig sitt L1 under den här perioden så kommer det aldrig att kunna lära sig ett språk så väl som man lär sig sitt modersmål.²⁸ Som exempel presenterar Smith här forskaren Eric Lenneberg, vilken prövat det här påståendet genom att studera gåsungar. Då en gåsunge kläcks kommer den att identifiera det första rörliga den ser som "mamma". Därefter följer den modern under hela sin uppväxt och imiterar hennes beteende. "To be successful, 'imprinting' have to take place within the

²⁴ Smith: *Chomsky – Ideas and Ideals*, Cambridge University Press, Cambridge (1999) 2000, s.116ff

²⁵ Smith 2000, s.116-117

²⁶ Ibidem., s. 120-124

²⁷ Ibidem., s.120

²⁸ Ibidem., s.120

first few minutes after hatching.”²⁹ Det bör påpekas att “the critical period” hos människor naturligtvis är längre än tjugo minuter, ”men principen är densamma: det måste ske allra senast före puberteten”³⁰ (min översättning).

Det finns ett flertal olika bevis för att den här hypotesen stämmer. Enligt Smith är det starkaste beviset den kontrast som uppstår mellan människor som tar till sig både L1 och L2 innan de är ungefär nio år gamla och de som i stället lär sig L2 efter denna ålder. De som lär sig ett nytt språk då de är barn har mycket lättare att ta till sig det än vuxna. Flyttar en familj till ett nytt land kommer barnen med stor sannolikhet att lära sig det nya språket både fortare och bättre än sina föräldrar. Kanske kan de till och med lära sig det så pass bra att de blir tvåspråkiga.³¹

Smith fortsätter sedan med att presentera var i hjärnan språkcentrat sitter. Han säger att det hos normala, högerhänta personer sitter i vänstra hjärnhalvan. Som ett bevis för detta tar han upp afasi, d.v.s. språkförlust på grund av hjärnskada, som förknippas med skada på vänstra hjärnhalvan. En jämförbar skada på högra hjärnhalvan har ingen påverkan på språkförmågan.³² För att återknyta till föregående stycke, där det konstaterades att barn har lättare att ta till sig nya språkliga kunskaper än vuxna, kan vi även konstatera att det finns liknande tendenser inom sjukvården; efter att en bit av hjärnan har opererats bort på grund av svår epilepsi kan man hos unga patienter se en både bättre och snabbare språklig återhämtning än hos vuxna.³³

Språkutveckling kan enligt Smith placeras i två olika kategorier:

It looks [...] as if language development falls into two different categories: lexical development, which is relatively unconstrained by maturational factors (though even here it seems that the phenomenal vocabulary growth of about one new word per hour over a period of years is never continued post-pubertally), and aspects of syntactic development, which are parametrically determined.³⁴

²⁹ Smith 2000, s.120

³⁰ Ibidem., s.120

³¹ Ibidem., s.121

³² Ibidem., s.121

³³ Ibidem., s.121

³⁴ Ibidem., s.121-122

För att påvisa detta beskriver Smith språkutvecklingen hos barn med Downs syndrom. Dessa barn har oftast svårt både att lära sig språket och att använda det. I svårare fall lär de sig aldrig att använda sitt L1 bra syntaktiskt; deras syntaktiska utveckling verkar sluta ungefär vid puberteten (d.v.s. när den ovan nämnda critical period når sin ände), medan den lexikala utvecklingen mycket väl kan fortsätta hela livet igenom.³⁵

Något annat som talar både för att den kritiska perioden existerar och för att språkutvecklingen kan placeras i dessa två kategorier är så kallade "wolf children", d.v.s. "vargbarn". Definitionen på detta begrepp är barn som har blivit isolerade eller övergivna under sin tidiga barndom och som vuxit upp under förhållanden som inneburit att de inte fått den språkstimuli de behövt för att utvecklas. Smith beskriver vad han kallar för det mest kända av dessa fall, en flicka vid namn Genie. Genie växte upp med en psykotisk pappa och en i stort sett blind mamma, blev instängd och misshandlad och tvingades svälta från två till tretton års ålder, d.v.s. under hela den kritiska perioden. Dessutom talade hennes föräldrar sällan till henne. När man slutligen räddade Genie kunde hon bara säga enstaka ord. Under några få år efter räddningen utvecklades hon dock väldigt mycket. Hennes vokabulär ökade enormt, men hennes syntax utvecklades aldrig. Detta skulle enligt Smith kunna bero på att hon inte lärde sig sitt L1 inom ramen för den kritiska perioden, utan senare.³⁶

Även Passer och Smith talar om denna kritiska period för språkinläring. De har en mycket bra och överskådlig tabell över hur en "normal" språkutveckling går till hos barn³⁷ under deras första fem levnadsår, d.v.s. ungefär halva den kritiska perioden, och kommenterar på följande sätt: "In the short span of 5 years, an initially nonverbal creature has come to understand and produce a complex language."³⁸

3.2.3 The maturation of functional categories

Smith diskuterar sedan en kontroversiell hypotes som han kallar för "the maturation of functional categories".³⁹ Med denna hypotes menas att barn går igenom ett stadium i sin språkliga mognad där så kallade funktionella kategorier saknas, och att dessa sedan mognar när barnen är ungefär två år gamla. Ett exempel på detta är enligt Smith det faktum att små

³⁵ Smith 2000, s.121

³⁶ Ibidem., s.122-123

³⁷ Se bilaga 1

³⁸ Passer & Smith 2004, s.284

³⁹ Smith 2000, s.124-126

barn tenderar att utelämna subjektet i satsen då de talar, t.ex. ”Kan själv!” i stället för ”Jag kan själv!”.⁴⁰ (Subjektet fungerar alltså som en ”funktionell kategori”.) Smith påpekar för övrigt att världens språk ofta delas in i två kategorier: ”null-subject languages” och ”non-null-subject languages”. ”Null-subject” är språk där subjektet kan utelämnas utan problem, t.ex. latin, spanska och grekiska. Språk som hamnar i kategorin ”non-null-subject” kräver däremot ett subjekt för att man skall få en korrekt förståelse av meningen. Exempel på sådana språk är engelska och franska. Ett av de exempel som används för att visa detta är meningen ”Han/hon dansar bra”. Sp. *baila bien*, Eng. *he/she dances well*. I engelskan måste vi sätta ut he/she för att få en korrekt mening, men i spanskan räcker det med att säga ”baila bien” =dansar bra. Där är subjektet underförstått.⁴¹

3.2.4 Språkpatologi

I det här avsnittet diskuterar Smith språkpatologi^{42,43}, och talar då framför allt om det så kallade ”corpus callosum” som sitter i hjärnan. Han inleder med att deklarerera följande:

The clearest 'non-intuitional' evidence for properties of the language faculty comes from cases where language either fails to develop properly because of some genetic defect, or is sabotaged by illness or trauma.⁴⁴

För att bevisa detta tar han upp olika exempel, varav endast det första kommer att beröras i det här arbetet på grund av att det skulle bli för utsvävande annars. Detta exempel berör barn som föds utan en del av sin hjärna, ett ämne som för övrigt kan kopplas ihop med ovanstående stycke, vilket beskriver hur man genom att operera bort en bit av hjärnan kan bota patienter med svår epilepsi. Ett alternativ till denna behandling är enligt Smith att ”skada” patientens ”corpus callosum”, en procedur som kallas ”agenesis of the corpus callosum”⁴⁵. Corpus callosum sitter i hjärnan och har till uppgift att koppla ihop de båda hjärnhalvorna och göra så att de kan kommunicera med varandra. Då man delar på hjärnan genom att skada en patients corpus callosum uppstår dock en rad defekter, eftersom språkcentrat finns i vänstra hjärnhalvan och många andra funktioner i den högra. Utan kommunikation hjärnhalvorna

⁴⁰ Smith 2000, s.124-125

⁴¹ Ibidem., s.125

⁴² Patologi enligt Nationalencyklopedin: sjukdomslära, läran om sjukdomarnas orsak och utveckling, framför allt med utgångspunkt från förändringar i byggnaden av celler, vävnader och organ.

⁴³ Smith 2000, s.126-131

⁴⁴ Ibidem., s.126-127

⁴⁵ Ibidem., s.127

emellan kan patienten exempelvis identifiera ett föremål med händerna, veta precis vad det är för något, men inte kunna uttrycka detta i ord.⁴⁶

For instance, if subjects are allowed to feel a pencil with the left hand (so the tactile information goes mainly to the right hemisphere), they can give evidence that they have correctly identified the pencil, but are unable to report the fact verbally, as verbal behavior is the province of the inaccessible left hemisphere.⁴⁷

Det händer även att barn föds utan ett corpus callosum. Smith benämner dessa barn som så kallade "split brains".⁴⁸ Han hänvisar sedan till forskaren Heike Tappe som ger ett exempel på en flicka som föddes med denna defekt. Hennes syntaktiska utveckling var jämförbar med barn som fötts med normala hjärnor, vilket tyder på att den syntaktiska utvecklingen är oberoende av kommunikation mellan de båda hjärnhalvorna. Hennes semantiska och lexikala utveckling var däremot mycket dålig, något som i sin tur tyder på att dessa delar av språket kräver kommunikation hjärnhalvorna emellan. Smith avslutar med att skriva Chomskys teori om saken: "there is a basic distinction in the language faculty between the lexicon and the 'computational system' "⁴⁹.

3.3 Inläring av L2 (SLA)

3.3.1 "Krashen's Monitor Model"

Ritchie och Bhatia presenterar inledningsvis vad de kallar för den kanske mest inflytelserika modellen för SLA, nämligen "Krashen's Monitor Model". Denna modell är uppdelad i fem olika hypoteser, vilka presenteras i tur och ordning nedan.⁵⁰

1. The Aquisition-Learning Distinction

Krashen menar att den vuxne studenten av ett L2 har två olika sätt att ta sig an studierna; antingen genom tyst/undermedveten inläring eller genom medvetet lärande. Med andra ord kan studenten antingen så att säga "utsätta sig för/låta sig översköljas" av språket genom att till exempel se på TV-program där det talas, åka till landet och lyssna på

⁴⁶ Smith 2000, s.127-128

⁴⁷ Ibidem., s.127

⁴⁸ Ibidem., s.127

⁴⁹ Ibidem., s.127

⁵⁰ Ritchie, William C. and Bathia, Tej K. *Handbook of Second Language Acquisition*, Academic Press, San Diego 1996, s.16-18

invånarnas samtal utan att själv aktivt studera det, eller studera det aktivt genom att helt enkelt gå en kurs.

2. The Monitor Hypothesis

Då man använder sitt L2 kommer de kunskaper som är så rotade inom en att de är undermedvetna att inleda en så kallad "yttrande-plan", d.v.s. bestämma hur meningsbyggnaden kommer att se ut. De kunskaper om L2 som vi är mer medvetna om har däremot en "själv-övervakande funktion". Denna funktion/monitor påstås vara beroende av i vilket sammanhang användningen av L2 sker, "eg. whether the L2 learner is focusing on the grammatical form as well as the semantic content of his/her utterances."

3. The Natural Order Hypothesis

Precis som titeln antyder, påstår Krashen genom den här hypotesen att språkinläring sker i en naturlig ordning. Som exempel presenterar författaren hur vi lär oss L2 engelska: "as evidenced by the order of acquisition of grammatical morphemes and of negative and interrogative structures in the case of L2 English."

4. The Input Hypothesis

Den här hypotesen hör ihop med den föregående, i det att den hävdar att den information som mottagaren får måste vara förståelig för honom/henne om inläringen skall kunna ske enligt den naturliga ordningen. Enligt Krashen måste informationen dessutom uppfylla ett antal krav för att kunna bli förståelig. De viktigaste kraven lyder:

- "It must be meaningful"
- "It must have a form at a stage in the Natural Order just beyond the stage at which the acquirer is functioning"

Med andra ord måste informationen både vara meningsfull för inläraren, han/hon måste kunna relatera till den, och dessutom måste den ligga på en nivå som är lite svårare än den där inläraren själv befinner sig.

5. The Affective Filter Hypothesis

Om förvärvande av kunskap inom L2 skall ske, måste inläraren enligt den här hypotesen ha ett lågt affektivt filter, vilket betyder att han/hon måste vara affektivt öppen för information om det nya språket. Denna hypotes redogör för:

- "The results of research on motivation and social attitudes"
- "The role of personality and other affective factors in SLA"

Det bör påpekas att the Monitor Model trots sitt stora inflytande inom lingvistik har blivit mycket kritiserad från olika håll, något som av utrymmes- och relevansskäl inte har inkluderats i den här uppsatsen.

3.4 "Bottom up" och "Top down"

I sin bok *Läsa på främmande språk* diskuterar Bo Lundahl bland annat de två olika läsmodellerna "bottom up" och "top down", vilka presenteras närmare nedan.

3.4.1 Bottom up

I *Läsa på främmande språk* illustreras den här modellen av en bild på en detektiv som ligger på knä i skogen och undersöker en blomma med förstoringsglas.⁵¹ Denna bild visar väldigt tydligt vad bottom up-modellen innebär; i likhet med en detektiv som löser mysterier genom att undersöka saker noggrant, angriper läsaren texten nerifrån och upp, dissekerar språket till dess allra minsta byggstenar och sammanflätar sedan allt till en helhet, d.v.s. till meningar. Tolkar man lässvårigheter utifrån den här modellen, beror de i första hand på "en bristande avkodningsförmåga eller på att texten innehåller många långa och svåra ord och har en alltför komplicerad meningsbyggnad."⁵² Lundahl påtalar även forskaren Eskeys teori om varför många som lär sig L2 fastnar i textens små detaljer. Anledningen till detta kan enligt Eskey bland annat ha sin grund i att läsarnas ordförråd och avkodningsförmåga inte är stora nog. "Eskey menar att det bästa sättet att komma till rätta med detta problem är att elever läser texter som befinner sig strax över deras språkliga förmåga."⁵³ Detta är något vi kan koppla till punkt fyra i Krashens *Monitor Model: The Input Hypothesis*. Denna hypotes påtalar ju bland

⁵¹ Lundahl: *Läsa på främmande språk*, Studentlitteratur, Lund, 1998, s.17

⁵² Ibidem., s.16

⁵³ Ibidem., s.16

annat vikten av att inläraren av L2 läser något som ligger lite utanför hans/hennes nuvarande nivå.

Hur fungerar då bottom up-modellen i språkundervisningen? Enligt Lundahl kommer en lärare som väljer att använda sig av denna i första hand betona språkets baskunskaper, lägga vikt vid uttal av enskilda fonem och även betona ordinlärningens betydelse. ”Den grammatiska inlärningen är försiktig. Språket byggs upp bit för bit. Förståelsen av en text måste vara exakt, vilket vanligen leder till att det mesta översätts.”⁵⁴

3.4.2 Top down

Den här modellen illustreras av en örn som flyger över ett stort fält; top down angriper alltså, i motsats till bottom up där man ju bryter ned språket till dess allra minsta beståndsdelar, texten som en helhet. Till skillnad från bottom up-modellen utgår top-down” från läsarens kunskaper, erfarenheter och förförståelse”, och man utgår från hypotesen att ”vi söker mening och innebörd i det vi läser. Man måste uppleva att texten har ett budskap.”⁵⁵ Enligt forskaren Smith står meningsskapande och meningssökande i fokus för läsaren, detta i motsats till de teorier som hävdar att man rör sig från orden mot innehållet i den text man läser.⁵⁶

3.5 Göransson och Lundins undersökning

3.5.1 Bakgrund

Då Göransson och Lundin utförde sin undersökning under vårterminen 1997 ringde de runt till alla gymnasieskolor i södra Sverige för att ta reda på vilka som kunde erbjuda latin. Resultatet blev 44 stycken, till vilka de sedan skickade enkäter.⁵⁷ Två olika enkäter skickades ut, en till skolledningen och en till latinläraren på respektive skola.⁵⁸ Göransson och Lundin förklarar detta på följande vis: “Enkäterna var utformade på så sätt att vår ena huvudavdelning rörande förutsättningarna för ämnet latin i det nya gymnasiet riktades till både skolledning

⁵⁴ Lundahl 1998, s.20

⁵⁵ Ibidem., s.16

⁵⁶ Ibidem., s.16

⁵⁷ Elisabet Göransson och Katarina Lundin: *Latinet i dagens gymnasieskola –välmående ämne eller marginaliserat ämne i kris?*, Lärarhögskolan i Malmö 1997, s.5

⁵⁸ Se bilaga 1

och lärare. ”Vi ville se hur dessa förutsättningar påverkar eller styr undervisningen och om det föreligger någon konkurrens mellan latin och andra självvalda ämnen i skolan.”⁵⁹ Enkätundersökningen mynnade ut i 32 skolledningssvar och samma antal lärarsvar. Författarna påpekar dock att det lika antalet skollednings- och lärarsvar inte betyder att svaren kommer från 16 skolor där både skolledning och lärare svarat. Tvärtom förekommer det skolor där skolledningen svarade men inte läraren och vice versa.⁶⁰ För att få mer bredd i undersökningen (med bland annat fler personliga kommentarer från skolledning och lärare) gjorde de även fyra intervjuer med latinlärare och tre intervjuer med skolledare.⁶¹

Göransson och Lundins andra huvudavdelning i arbetet behandlar latinundervisningen i sig, något som även det undersöktes genom ovan nämnda enkäter och intervjuer. De riktade sig dock enbart till latinlärarna i den här delen av undersökningen.⁶² “Vi ville se om undervisningen är likartad i de flesta skolorna eller om det föreligger stora substantiella, kvantitativa eller kvalitativa skillnader inom gymnasielatinet.”⁶³ För att begränsa det här arbetet kommer denna avdelning att uteslutas, och Göransson och Lundins resultat rörande detta ämne inte heller att presenteras.

3.5.2 Resultat av enkäten riktad till skolledningen

Resultatet av skolledningens enkätundersökning visar att 21 skolor, i enlighet med vad som då stod i kapitel fem §6 i Gymnasieförordningen⁶⁴, startade latin eller grekiska om minst fem elever valde det. Skolorna var enligt denna paragraf skyldiga att erbjuda grekiska- eller latinundervisning om fem eller fler elever ville läsa något av dessa ämnen. Övriga skolor svarade annorlunda. Någon sade att de startar latinundervisning även om bara en elev väljer det, medan en annan ansåg att 15 elever är minimum för att det ska bli en grupp.⁶⁵

På frågan om vilka program som kan erbjuda latin fick Göransson och Lundin varierande svar. Tidigare kunde man endast läsa latin på humanistisk gren, men sedan man ändrade om gymnasietts grenar till program innehållande olika obligatoriska och valbara kurser skulle latin i teorin kunna väljas även av elever inom andra program. Enligt Göransson och Lundin hade dock gymnasieskolorna problem med att starta upp det “nya” gymnasiet. “Skolorna klarar inte av att göra skolan kursutformad, och valfriheten för eleverna är ofta mycket

⁵⁹ Göransson och Lundin 1997, s.5

⁶⁰ Ibidem., s.5

⁶¹ Ibidem., s.6

⁶² Ibidem., s.5

⁶³ Ibidem., s.5

⁶⁴ Den här paragrafen är idag borttagen ur Gymnasieförordningen.

⁶⁵ Göransson och Lundin 1997, s.7

begränsad, säger man, ibland ännu mer begränsad än den var förut.”⁶⁶ Resultaten av enkäten pekar på att detta var riktigt, eftersom så många som 26 av undersökningens 32 skolor av olika anledningar bara erbjöd latin på humanistisk gren inom samhällsprogrammet.⁶⁷ Latinets ställning i gymnasieskolan konstaterades vara beroende av den humanistiska grenens popularitet på respektive skola; de skolor som deltog i undersökningen och som hade en svag humanistisk gren hade enligt Göransson och Lundin generellt även ett svagt intresse för latin.⁶⁸ Författarna intervjuade en skolledare angående latinets framtid, och han menade att latinets stora timantal är ett problem. Enligt honom skulle det vara bra av två skäl att dela upp kursen i mindre bitar.⁶⁹

För det första skulle fler elever våga sig på att välja latin, vilket många inte gör då konsekvenserna blir närmast förödande om man ångrar sig eller inte klarar av latin. För det andra skulle en uppdelad latinkurs dels kunna erbjudas på humanistisk gren, dels som individuellt val. S [...] menar att det endast är positivt om latin kan existera utanför humanistisk gren. Annars skulle man riskera att latin försvinner om intresset för humanistisk gren under några år är svagt på en skola.⁷⁰

Skolledaren i fråga säger även att man lätt hamnar i en ond cirkel om intresset för den humanistiska grenen är svagt; “ju färre det blir som läser latin desto färre blir det.”⁷¹ Ett sätt att locka fler elever till att läsa latin anser denne skolledare vara “att erbjuda latin som lokal kurs med relativt få timmar [...]. En sådan kurs skall dock ha en annan karaktär med specialinriktning och en egen kursplan; den kan alltså aldrig ersätta den nationella kursen.”⁷²

3.5.3 Resultat av enkäten riktad till latinlärarna

Göransson och Lundin inleder detta avsnitt med frågan om latinets timtal.”¹⁹ av de svarande lärarna har 240 klocktimmar i latin [...]”⁷³ På frågan om timtalet är tillräckligt får författarna varierande svar. “Först kan vi konstatera att ingen av de svarande önskar att de hade färre timmar. Sex lärare svarar att de vill ha fler klocktimmar till förfogande.”⁷⁴ 27 lärare anser visserligen att timtalet är lagom, men deras åsikter om varför det är så skiljer sig åt en hel del.

⁶⁶ Göransson och Lundin 1997, s.8

⁶⁷ Ibidem., s.8

⁶⁸ Ibidem., s.8

⁶⁹ Ibidem., s.9f

⁷⁰ Ibidem., s.10

⁷¹ Ibidem., s.10

⁷² Ibidem., s.10

⁷³ Ibidem., s.12

⁷⁴ Ibidem., s.14

Några anser att det är bäste med lika många timmar i årskurs två och tre, medan andra är av åsikten att det är bättre att lägga fler timmar under det ena året och färre under det andra.⁷⁵

De medverkande lärarna gav även en hel del skilda svar på frågan om hur de gör för att informera om sitt ämne. Något som många av dem var ense om är dock latinelevernas betydelse för informationen. “De flesta verkar vara överens om att den viktigaste informationskanalen för att nå elever är andra elever.”⁷⁶ Sätten att nå ut till potentiella latinelever är många. Informationsdagar i aulan, att informera på kvällstid, att “låna” en timme av en kollega som undervisar de ettor som har möjlighet att välja latin i år 2 för att göra reklam, är bara några av de alternativ som anges. Den bästa varianten verkar dock vara Öppet hus, då eleverna och deras föräldrar bjuds in till skolan för att få information om dess verksamhet.⁷⁷

Vad gäller frågan om antalet elever som läser latin har ökat eller minskat fick Göransson och Lundin helt olika svar från de medverkande lärarna. Sju av dem tycker sig se en nedåtgående trend i elevantalet, medan hela 17 stycken tvärtom ser en ökning. Av de resterande lärarna upplever åtta stycken att elevantalet varierat kraftigt på senare tid, medan två andra anser att det varken ökat eller minskat. Göransson och Lundin påpekar även att de fått flera svar från några lärare, och att siffrorna här således inte stämmer överens med antalet medverkande lärare.⁷⁸ Författarna sammanfattar resultaten av den här frågan på följande vis. “Sammanfattningsvis vill vi påstå att latinet är på uppgång.”⁷⁹

3.6 Ämnesanalyser för gymnasieutredningen

1981 utkom Utbildningsdepartementets skrift *Ämnesanalyser för gymnasieutredningen*, där man i del 3 har granskat bland annat latinets och grekiskans ställning i gymnasieskolan. Genom att utföra intervjuer med latinlärare och latinelever runt om i landet undersökte man exempelvis elevtillströmningen till ämnet, elevernas attityd gentemot studier i klassiska språk, lärarnas arbetsbelastning, läromedel samt kursplanen i latin.⁸⁰ Underlaget för analysen består av bland annat “gymnasieinspektörsrapporter 1969-1980 över sammanlagt drygt 400

⁷⁵ Göransson och Lundin 1997, s.14

⁷⁶ Ibidem., s.15

⁷⁷ Ibidem., s.15

⁷⁸ Ibidem., s.18

⁷⁹ Ibidem., s.18

⁸⁰ Utbildningsdepartementet *Ämnesanalyser för Gymnasieutredningen*, Stockholm 1981, del tre, s.66ff

skolbesök [...]”⁸¹, och författaren använder sig av många citat hämtade från dessa rapporter för att beskriva hur situationen såg ut då.

Om attityden till klassiska språk säger man att eleverna “har en mycket positiv inställning till de klassiska ämnena.”⁸² Detta uttalande styrks sedan av positiva citat från ett antal gymnasieinspektörer. “De latinläsande eleverna har en mycket positiv inställning till ämnet och visar en entusiasm och arbetsglädje långt över genomsnittet.”⁸³, blev en inspektörs intryck av det besök vederbörande gjorde på en latinlektion. Ämnet allmän språkkunskap var helt nytt då analysen utfördes och man undersökte således elevernas inställning även till detta. I likhet med attityden till studiet av de klassiska ämnena, möttes man här av en positiv inställning från eleverna sida. “Över 90% av de berörda eleverna uppfattar ämnet som helhet som både nyttigt och intressant.”⁸⁴ Två av de besökande inspektörerna kommenterar sina intryck på följande vis: “Ämnet har i stort sett fått ett mycket positivt mottagande från eleverna”, “Om viss kritik från elevhåll ännu förekommer, brukar det heta, att ämnet är ‘intressant men svårt.’”⁸⁵

Man undersökte även elevtillströmningen till de klassiska ämnena under läsåret 1979/80. Resultatet man fick upplevde man som positivt: “Det förtjänar att påpekas, att utvecklingstendensen för klassisk variant har varit stigande under hela 1970-talet [...]”⁸⁶

3.7 Svenska Klassikerförbundet

I samband med Svenska Klassikerförbundets femtioårsjubileum utgav förbundet skriften *Svenska klassikerförbundet 1935-1985 En historik*⁸⁷, där förbundets dåvarande sekreterare Alf Uddholm sammanställt latinets ställning i skolorna under de femtio år Klassikerförbundet existerat. Efter en historisk bakgrund till ämnet, diskuterar han latinets ställning ur olika synvinklar, såsom premier till duktiga latinstudenter, fortbildning för latinlärare och hur klassikerna har påverkats av utbildningspolitiken under den tid som gått. Något som är intressant för den här uppsatsen är det Uddholm skriver om hur man informerat gymnasieeleverna om latin genom åren. Redan 1941 började man arbeta för att göra reklam för ämnet, och Svenska klassikerförbundet skickade då tillsammans med Humanistiska

⁸¹ Utbildningsdepartementet 1981, s.66

⁸² Ibidem., s.74

⁸³ Ibidem., s.74

⁸⁴ Ibidem., s.76

⁸⁵ Ibidem., s.75

⁸⁶ Ibidem., s.74f

⁸⁷ Alf Uddholm 1984, *Svenska klassikerförbundet 1935-1985 En historik*, Stockholm, Svenska klassikerförbundets pedagogiska nämnd.

Förbundet ut ett föredrag av Axel Boëthius med titeln "Varför skola vi läsa grekiska och latin?" till såväl alla elever och skolor i landet som tidningsredaktörer och rikstagsmän.⁸⁸ Föredraget gav dock inte eleverna någon tydlig bild av latinlinjen, utan blev snarare en informationskälla för humanismens betydelse. 1945 skrev Lektor Harald Sjövall en informativ skrift om latin och grekiska, som även den skickades ut till skolorna. Klassikerförbundet gav 1946-1963 ut en broschyr, "som mer konkret redogjorde för yrkeslivets krav på latinkunskaper och även översikter över tillgängliga latingymnasier på olika orter."⁸⁹ I denna broschyr inkluderade man även citat av kända personer, rörande betydelsen av att studera latin. "Studiet av latin är ingen omväg, när det gäller de moderna språken, det är en genväg"⁹⁰, sagt av dåvarande ecklesiastikminister Engberg i Riksdagen 1938, är ett exempel på ett sådant uttalande. Då det "nya gymnasiet" togs i kraft läsåret 1967/68⁹¹, tillverkade Klassikerförbundet en mycket påkostad broschyr med titeln "Klassiska språk på det nya gymnasiet" som man i likhet med de andra informationsbladen skickade ut till skolorna i landet, med syfte att fortsätta göra så varje år. Den här broschyren ansågs dock vara alltför dyr för att trycka upp och drogs därför in redan 1970. Förbundets medlemmar blev då mycket upprörda och efter stora påtryckningar återinfördes den i en något enklare, mindre påkostad form redan året därpå. "Självklart har också klassikerna både enskilt och genom sin styrelse deltagit i tidningarnas debatter om de klassiska språkens ställning."⁹²

Något annat som är av relevans för det här arbetet är det sista kapitlet i Uddholms bok, vilket han benämner "'Nuets och framtiden'".⁹³ Här diskuterar han bland annat hur många veckotimmar latineleverna har i årskurs 2 respektive 3, hur många som valde att läsa språket under läsåret 1984/85 samt hur han ansåg att framtiden såg ut. 1984 kunde man enbart läsa latin på humanistisk linje. Undervisningen var fördelad på så vis att man läste sju veckotimmar i årskurs 2 och sex i årskurs 3. Uddholm skriver vidare att antalet nybörjare i latin (1800) och grekiska (300) 1984 var "ungefär lika stort som antalet nybörjare per år under perioden 1935-51"⁹⁴, men att utbildningstiden kortats ned sedan dess. (Uddholm 1984)

⁸⁸ Uddholm 1984, s.10

⁸⁹ Ibidem., s.10

⁹⁰ Ibidem., s.10

⁹¹ Eleverna på humanistlinjen kunde nu välja mellan "helklassisk" och "halvklassisk" variant i årskurs 2 och 3. Helklassisk innebar att man läste både latin och grekiska, medan halklassisk betydde att man endast läste latin.

⁹² Uddholm 1984, s.11

⁹³ Trots att den här undersökningen som bekant är en jämförelse med 1997, är Uddholms uppgifter av betydelse, eftersom det är intressant att se hur latinets situation såg ut ännu längre bak i tiden.

⁹⁴ Uddholm, s.34

I skrivelsen "Var kan man studera latin med allmän språkkunskap/klassisk grekiska" som finns att läsa på Svenska Klassikerförbundets hemsida kan man läsa om den förändring gällande undervisningen i klassiska språk på gymnasiet, vilken togs i kraft under läsåret 2001/02. Från att tidigare ha varit kurser som endast kunde väljas av de elever som läste Språklig inriktning på Samhällsprogrammet, blev nu de klassiska språken tillgängliga för alla elever genom det individuella valet. Nu fanns det alltså två olika möjligheter att välja latin; antingen som valbar kurs inom den Språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet, eller som individuellt val.

Enligt 5 kap 19 § gymnasieförordningen skall eleverna som *Individuellt val* erbjudas kurs som förekommer på ett nationellt program i kommunen. Inom det individuella valet kan *elever från olika program samläsa* vid studiet av kurs i *Latin med allmän språkkunskap* respektive kurs i *Klassisk grekiska*.⁹⁵

Man skriver vidare, även här med hänvisning till Skolverket, att en kurs som finns inom en inriktning på Samhällsprogrammet även bör vara valbar för elever som går andra inriktningar inom samma program.⁹⁶ Latin med allmän språkkunskap, som tidigare var en enda lång kurs vilken omfattade 240p och löpte över årskurs hela 2 och årskurs 3, delades nu även upp i tre mindre bitar á 100p vardera; Latin A, Latin B och Latin C. "Latin/grekiska har ofta förknippats med språkligt inriktade studievägar men är av intresse för var och en som vill ha en bredare allmänbildning. Ämnena kan vara värdefulla även för naturvetare m fl., eftersom dessa ämnesstudier underlättar förståelse av vetenskapliga termer m. m"⁹⁷, sammanfattar Klassikerförbundet skrivelsen.

På ovan nämnda hemsida finns även en broschyr som riktar sig till blivande elever och informerar om varför man ska läsa ämnet. Lärare och andra som ska informera om kurserna får ladda ned den gratis och dela ut till eleverna. Broschyren talar utförligt om varför det är nyttigt att kunna latin i dagens samhälle, talar om den allmänbildning man får av att studera ämnet, med rubriker som "Latinet ett dött språk? Absolut inte!", "Kulturhistoriskt intressanta texter" och "Fördjupad allmänspråklig kompetens".⁹⁸ Man har många exempel på ord som härstammar från latinet, både i svenskan och i andra språk såsom franska och tyska. Avslutningsvis motiverar man varför det är bra att kunna latin i dagens samhälle. "Sverige är

⁹⁵"Var kan man studera latin med allmän språkkunskap/klassisk grekiska" i *De klassiska språken i gymnasieskolan fr. o. m läsåret 2001-2002*, [publiceringsdatum ej angivet], Svenska Klassikerförbundet, www.klassikerforbundet.org 2007-12-21

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ "Var kan man studera latin med allmän språkkunskap/klassisk grekiska" [publiceringsdatum ej angivet]

⁹⁸ "Information om klassiska språk", [publiceringsdatum ej angivet], Svenska Klassikerförbundet, www.klassikerforbundet.org 2007-12-21

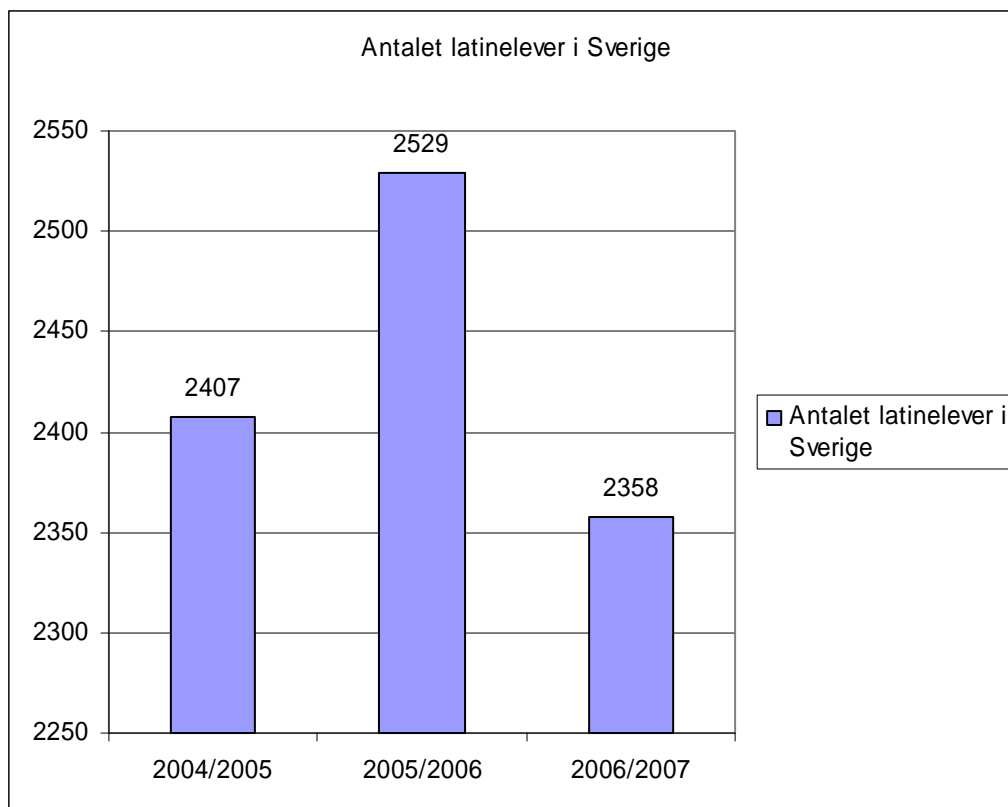
idag medlem av EU och ett mycket internationaliserat land. Behovet av goda språkliga kunskaper är stort. Det gäller inte bara att tala språken utan även att skriftligt uttrycka sig på ett korrekt sätt. Latinstudiet ger ökad respekt för språklig exakthet. För den som vill känna språklig säkerhet är latinet en väg till fördjupad förståelse.”⁹⁹ Man skickar alltså inte ut någonting längre till skolorna, utan lämnar i stället ansvaret till lärarna och skolledarna ute i landet att locka elever till latinet. (Hur lärarna går tillväga för att göra detta får vi reda på genom en av enkätfrågorna nedan.) På hemsidan finns även stipendier avsedda till bland annat resor till Rom/Aten att söka för intresserade elever. Klassikerförbundet arbetar alltså fortfarande mycket för hålla de klassiska språken levande ute i landet, om än på ett annorlunda sätt än tidigare.

3.8 Antalet elever som läste latin läsåret 2006/2007

Klassikerförbundet gör sedan fyra år tillbaka årligen en undersökning av hur många elever sammanlagt som läser de olika latin- och grekiskakurserna i hela Sverige, samt räknar ut om antalet har sjunkit eller stigit jämfört med året innan. Man meddelar även på vilka orter elevantalet ökat respektive minskat mest, samt presenterar de femton största grupperna i Latin A, de tolv största i Latin B, och de fem största i Latin C.¹⁰⁰ Enligt de uppgifter som finns på hemsidan läser idag 1662 elever Latin A, 596 elever Latin B, och Latin C 100 elever. En jämförelse med hur situationen såg ut läsåren 2005/06 och 2006/07 framgår av diagrammet nedan.

⁹⁹ ”Information om klassiska språk” 2007

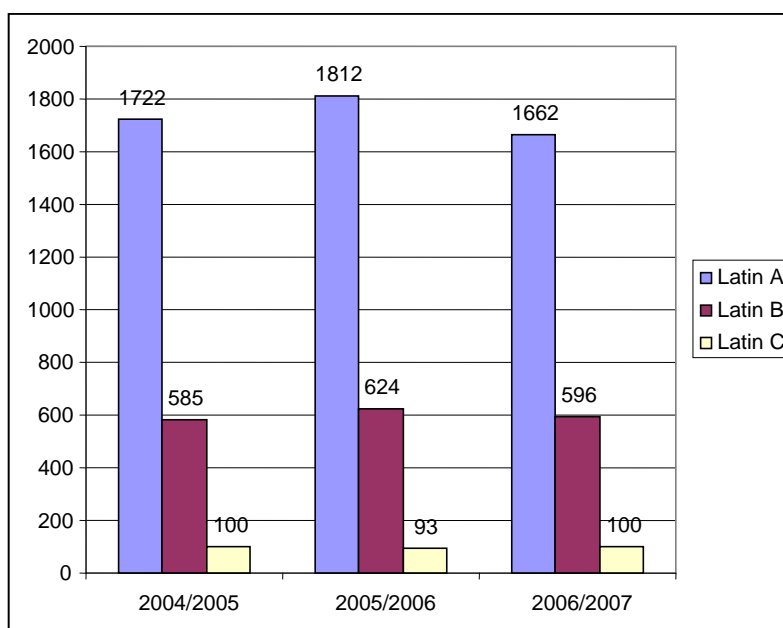
¹⁰⁰ Björn Börjeson, ”Sekreteraren informerar”, Svenska Klassikerförbundet 2007-04-22, samt 2006-04-23.

Figur 1 Antalet latinelever i Sverige 2004/05, 2005/06 och 2006/07

Diagrammet visar det sammanlagda antalet latinelever i Sverige under läsåren 2004/05, 2005/06 och 2006/07.

Från att ha blivit mer populärt mellan läsåren 2004/05 och 2005/06 minskade intresset för latinet radikalt under nästkommande läsår. Frågan är dock hur skillnaderna såg ut mellan Latin A, Latin B och Latin C. Var det någon kurs som minskade i popularitet mer än de andra, och hur många elever läste kurserna? Svaren på dessa frågor kan utläsas i det diagram som finns nedan.

Figur 2 Antalet latinelever i Sverige uppdelat på de olika latinkurserna 2004/05, 2005/06, 2006/07
Diagrammet visar det sammanlagda antalet elever i Sverige som läste kurserna Latin A, Latin B respektive Latin C läsåren 2004/05, 2005/06 och 2006/07.

Som framgår av diagrammet står Latin A både för den största ökningen och den största minskningen från år till år. Det är även den kursen som har flest elever. I Latin B är inte skillnaderna så stora från år till år, liksom i Latin C. Det är däremot mycket stora glapp mellan alla kurserna, där Latin C hamnar långt efter de andra två i elevantal. Detta är inte så konstigt, eftersom latin är ett svårt språk med komplicerad grammatik. Följaktligen är det inte så många som väljer att läsa vidare efter Latin A och ännu färre efter Latin B. En annan orsak till att Latin C lockar så få elever är troligtvis det faktum att den inte erbjuds på alls lika många skolor i landet som de övriga kurserna.

3.9 *Latinet i den aktuella och den föregående kursplanen*

Vad säger den aktuella¹⁰¹ och den föregående kursplanen^{102,103} om varför man ska studera latin? I likhet med Klassikerförbundets broschyr påtalar man i båda dessa kursplaner hur nyttigt latinet är att ha som grund då man ska studera andra språk, samt hur allmänbildande det är att läsa. Kursplanerna är även i övrigt lika både varandra och Klassikerförbundets text till innehållet, med skillnaden att kursplanerna även presenterar information om de olika kursernas/kursens¹⁰⁴ innehåll, samt vad eleverna ska ha uppnått i kunskap efter avslutade

¹⁰¹ Skolverket 2003/04: *Kursinfo*, ”Kursplan för latin med allmän språkkunskap”, www.skolverket.se 07-12-21

¹⁰² Skolverket, 1999/00: *Kursinfo*, ”Kursplan för latin med allmän språkkunskap”, www.skolverket.se 07-12-21

¹⁰³ Se bilaga 2.

¹⁰⁴ Då den föregående kursplanen gällde var latinet inte ännu uppdelat i tre kurser, vilket innebär att denna kursplan endast beskriver en latinkurs. Därmed är den även avsevärt kortare än den som gäller idag.

studier. Något som är anmärkningsvärt är att varken kursplanerna eller Klassikerförbundets broschyr inte nämner inom vilka yrken latinet kan komma till nytta. Man påtalar, som nämnt ovan, mycket hur allmänbildande det är och hur nyttigt det är att ha som grund då man studerar andra språk, men säger däremot ingenting om att det kan underlätta att ha latinkunskaper om man vill bli exempelvis läkare, kemist eller advokat. Den föregående kursplanen antyder visserligen nyttan av att kunna latin om man vill studera vidare efter gymnasiet, men man säger ingenting om inom vilka yrken det kan vara nyttigt med latinkunskaper. ”Studiet av det latinska ordförrådet och den latinska ordbildningen skall ge eleverna möjlighet att förvärva kunskaper av värde både vid språkstudier inom den gymnasiala utbildningen och för vidare studier.”¹⁰⁵ I andra länder i Europa, till exempel Tyskland, är det obligatoriskt att ha latinkunskaper inom en rad yrken, bland annat läkare. Hade eleverna varit medvetna om hur stor nytta man kan ha av att kunna latin då man utövar något av dessa yrken hade kanske fler valt att läsa det på gymnasiet.

3.10 Meritpoäng

Att vissa kurser på gymnasiet numera ger så kallade meritpoäng är ett relativt nytt fenomen. Syftet med detta är att locka elever att välja att läsa svårare kurser såsom främmande språk eller matematik eftersom dessa ger mer poäng än andra typer av kurser som till exempel körsång. Läser man meritgivande kurser får man tillgodoräkna sig ett visst antal av meritpoängen om man efter gymnasiet söker till högskola eller universitet. Sådär säger man på Högskoleverkets hemsida om meritpoäng i moderna språk. ”Steg 3 i ett språk ger 0,5 meritpoäng och steg 4 ger ytterligare 0,5 meritpoäng. Om steg 3 krävs för behörighet ger steg 4 1,0 meritpoäng.”¹⁰⁶ Sammanlagt får man tillgodoräkna sig 2,5 av sina meritpoäng då man söker in till någon eftergymnasial utbildning. Den 11 december 2007 beslutade man att även latin och grekiska ska ge meritpoäng i framtiden¹⁰⁷, något som de klassiska språken tidigare inte gjort. Detta beslut borde vara positivt för elevtillströmningen till latin och grekiska; det finns säkerligen elever i behov av extra poäng som trots ett intresse av att läsa något av dessa ämnen valt bort det till förmån för någon meritkurs.

¹⁰⁵ Skolverket 1999/00

¹⁰⁶ ”Nya tillträdesregler – en sammanfattning med kommentarer”, Högskoleverket 2007-09-14, www.hsv.se 2007-12-21

¹⁰⁷ ”Latin och Grekiska blir meritkurser”, Svenska Klassikerförbundet 2007, www.klassikerforbundet.org 2007-12-21

4 Metodologisk utgångspunkt

Syftet med undersökningen var att genom en enkätundersökning, samt jämförelse med Göransson och Lundins arbete ta reda på hur latinets situation i gymnasieskolan förändrats mellan år 1997 och 2007. Syftet med att skicka ut två olika enkäter, en riktad till latinlärare och en riktad till skolledare, var att få både skolledarnas och latinlärarnas syn på ämnets situation.

4.1 Metodkritik

För att kunna göra en så exakt jämförelse som möjligt med Göransson och Lundins undersökning beslutades att samma skolor som kontaktades i deras undersökning även skulle kontaktas i denna. Av samma anledning användes även exakt samma enkätfrågor¹⁰⁸ i det här arbetet som i det föregående, detta till trots att någon fråga formulerats om för att bli tydligare. Detta gäller främst fråga 2 i latinlärarnas enkätundersökning. Frågan, som lyder ”Hur lång tid omfattar latinkurserna i år 2 respektive 3?”, genererade helt skilda svar från lärarna. Några svarade hur många timmar de får till varje kurs, vilket också var det svar som önskades, medan andra i stället angav i vilka årskurser kurserna kan läsas, samt när på terminen varje kurs börjar och slutar. Det kan också diskuteras om huruvida den här frågan borde varit med i undersökningen överhuvudtaget, eftersom det på grund av att den tidigare mycket omfattande latinkursen på 240p nu är uppdelad i tre mindre, kan tyckas se ut som att det inte går att göra någon direkt jämförelse mellan dagens situation och situationen 1997. Eftersom antalet poäng en kurs gav 1997 också skulle motsvara antalet undervisningstimmar, kan dock en jämförelse göras med hur situationen ser ut idag. För att kunna genomföra detta har antalet timmar lärarna i dagens undersökning angett för Latin A, B och C lagts ihop; de mindre kursernas sammanlagda timtal får här motsvara den tidigare långa kursen.

En annan fråga som borde formulerats om i dagens undersökning är fråga 2 i skolledningens enkätundersökning: ”Hur många elever läser latin i år?” Eftersom kursen nu är uppdelad i tre mindre, borde det förtydligats för skolledarna att svaret på frågan skulle innehålla antalet elever i varje kurs och inte det sammanlagda antalet i alla kurser. Den nuvarande formuleringen på frågan resulterade i blandade svar från de medverkande skolledarna; några angav det sammanlagda antalet elever, medan andra i stället svarade hur många som läste varje kurs.

¹⁰⁸ Med undantag för de frågor som rörde del två i Göransson och Lundins arbete, vilken som tidigare nämnt behandlade latinundervisningen i sig.

4.2 Etiska Överväganden

De etiska överväganden som gjordes innan undersökningen genomfördes innefattade bland annat vikten av att värna om den enskilde individens integritet. Detta gjordes enkelt genom att inte ange någons namn eller arbetsplats i resultatredovisningen, då sådana uppgifter inte var relevanta för undersökningen. Att all medverkan i undersökningen skulle vara frivillig var också en självklarhet, eftersom det skulle vara kränkande att tvinga någon svara på enkäten. Skolledare och lärare informerades om hur deras eventuella enkätsvar skulle behandlas, om att det var frivilligt att delta, samt om undersökningens syfte via ett e-mail där aktuell enkät fanns som bilaga.

4.3 Avgränsningar

Göransson och Lundins undersökning av läromedel och kursupplägg har inte följts upp på grund av att undersökningen då skulle bli alltför omfattande i förhållande till den begränsade tidsplan som förelåg arbetet. Av samma skäl har inte heller några intervjuer med skolledare genomförts. Det hade även varit intressant att se om fler skolor än de som ingick i föregående undersökning nu erbjuder kurser i latin, men även detta fick väljas bort på grund av tidsbrist.

4.4 Undersökningsgrupp

Som nämnt ovan, kontaktades samma skolor som i Göransson och Lundins undersökning, för att kunna göra en så precis jämförelse som möjligt med denna. Skolorna, som är 44 till antalet¹⁰⁹, kontaktades via e-post. För att ta reda på adresser till skolledarna och lärarna besöktes skolornas hemsidor. Detta gjordes även i syfte att få en exakt siffra på hur många av dem som fortfarande kan erbjuda latinundervisning, då det inte är realistiskt att vänta sig svar från alla kontaktade parter. Via hemsidorna kunde konstateras att 38 skolor fortfarande erbjuder latin, och att det på en av dessa finns två undervisande latinlärare. Således kontaktades 44st skolledare och 39 latinlärare.

4.5 Genomförande

I undersökningens planeringsfas beslutades att ta kontakt med alla berörda skolor via e-post. Anledningen till att e-post och inte telefon användes som kontaktmetod var att jag via mail på ett enkelt sätt kunde ge exakt samma information till skolledare och lärare. Det var dessutom effektivare tidsmässigt eftersom jag inte behövde anpassa mig till telefontider och scheman. På detta sätt kunde berörda parter i lugn och ro läsa igenom informationen och ta ställning till om de ville delta eller ej. För att i största möjliga mån undvika mellanhänder eftersträvades att

¹⁰⁹ Se bilaga 4

skicka mailet både till skolledare och latinlärare på respektive skola. I de fall där inte e-postadresser till de enskilda lärarna inte fanns utsatta på skolornas hemsidor, skickades dock mailet enbart till skolledaren, med en förfrågan om att vidarebefordra till latinläraren. De som var intresserade av att delta besvarade ”sin” enkät och skickade den sedan till mig. För att underlätta för dem att svara angav jag utöver min e-post även min hemadress om de skulle föredra att svara via reguljärpost samt mitt telefonnummer i fall något skulle vara oklart.

4.6 Databehandling och urval

När alla som ville delta i undersökningen hade skickat in sina svar, räknades dessa ihop för att fastställa hur stor undersökningsgruppen var. Resultatet blev 17st skolledare och 12st lärare. Det bör påpekas att en person som svarade på lärarnas enkät faktiskt inte är latinlärare utan endast en så kallad ”samordnare” på Samhällsprogrammet. Detta till trots har personen i fråga räknats med i statistiken, eftersom denne faktiskt har svarat på de flesta av frågorna och därmed bidrar med för undersökningen intressant och relevant fakta. De frågor som samordnaren inte har kunnat svara på är fråga 1, 2 och 3, vilka berör det antal år respektive lärare undervisat på sin nuvarande arbetsplats, samt det timal lärarna tilldelats till de olika latinkurserna.

Eftersom sex av de skolledare som deltagit i enkäten arbetar på skolor där man inte längre erbjuder latin, har ett visst urval fått göras på vissa frågor. Detta var inte helt lätt, eftersom skolledarna vars arbetsplatser inte längre erbjuder latin ändå svarade på de flesta av enkätfrågorna, inklusive fråga 5, vilken berör latinets konkurrenskraft på respektive skola. På fråga 2 ”Hur många elever läser latin i år?” har endast de elva skolledare på vars skolor eleverna fortfarande kan välja latin räknats med i statistiken. Detsamma gäller fråga 4 ”På vilka program kan man välja latin?”. En skolledare vars arbetsplats inte längre erbjuder latin säger visserligen att man i teorin kan välja det både på Samhällsprogrammet och Naturvetenskapliga programmet, men eftersom det i det här fallet endast är relevant att veta på vilka program eleverna i realiteten kan välja att läsa latin, har denne skolledare alltså inte räknats med i statistiken. Vad gäller resultatet på fråga 5 ”Latinet är oftast ett litet ämne på skolorna, men det finns även andra mindre ämnen som vill fånga elevernas intresse. Hur bedömer Du konkurrensen mellan dessa mindre ämnen?”, beslutades efter mycket övervägande att inkludera alla de 17 skolledarna i statistiken. Anledningen till detta var att även de skolledare vars arbetsplatser inte längre erbjuder ämnet gav intressanta och relevanta svar på frågan. De kunde relatera denna fråga till varför latinet inte överlevt på deras respektive skolor, och hade intressanta synpunkter på anledningen till detta.

5 Resultat

Nedan presenteras resultatet av undersökningen. Eftersom skollädaarna och lärarna har svarat på olika enkäter, redovisas resultaten separat. För att skapa struktur presenteras resultatet på varje fråga som ett litet avsnitt, och i samband med varje presentation finns en jämförelse med Göransson och Lundins resultat på samma fråga. Alla resultat kommer sedan att analyseras och diskuteras i avsnittet "Diskussion" på sidan 50. Diskussionsavsnittet är uppdelat i tre mindre delar, detta för att göra presentationen så tydlig som möjligt. Först diskuteras resultatet av skollädaarnas enkätundersökning, och sedan följer en diskussion av resultatet av lärarnas. Slutligen diskuteras undersökningens huvudfrågor mer precist i ett eget avsnitt.

Det bör även påpekas att resultaten presenteras i diagram- eller tabellform, detta beroende vad som känns tydligast för varje enskild fråga.

5.1 Skollädaarnas svar

Det jag ville ta reda på med mina frågor till skollädaarna på de olika skolorna var bland annat hur många av de skolor som kontaktades i 1997 års undersökning som fortfarande erbjuder latin, samt hur latinets ställning ser ut på dessa skolor. Jag ville även veta hur många elever som just nu läser latin och hur många intresserade elever det krävs för att man ska starta en kurs i ämnet.

5.1.1 Finns det just nu lärarkompetens för latin på Er skola?

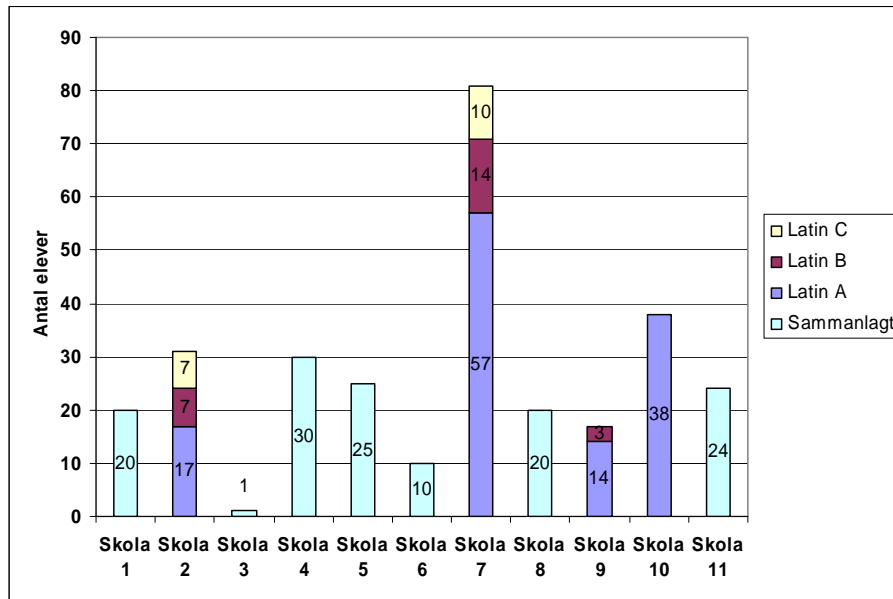
Av de 44 skolorna som kontaktades erbjuder 32 stycken fortfarande latin. Således har 12 skolor av någon anledning valt/varit tvungna att ta bort ämnet. Sex av dessa skolor finns representerade i den här undersökningen, och skollädaaren på en av dem säger sig ha lärarkompetens i latin men inga intresserade elever, en situation som säkerligen inte är helt ovanlig på andra gymnasieskolor runt om i landet. Skollädaaren på en av de skolor där man fortfarande kan läsa latin säger att man precis har startat upp ämnet igen efter två års uppehåll. Denna situation liknar den som råder på en av de andra skolorna i undersökningen, som också haft ett kortare uppehåll på grund av att man inte kunde hitta någon ny latinlärare direkt efter att den dåvarande gick i pension.

Av de 17 skollädaare som deltar i den här undersökningen arbetar alltså sex stycken på skolor som inte längre erbjuder latin. Dessa skollädaare ger i regel ingen anledning under den här frågan till varför situationen ser ut som den gör, utan svarar endast med "nej". Däremot kommenterar några av dem avsaknaden av ämnet då de svarar på sista frågan i enkäten [Har du som skollädaare några övriga synpunkter, till exempel på latinets som kulturbärande ämne?].

Den vanligaste orsaken till att latinet plockats bort verkar vara att det helt enkelt inte längre finns något större intresse från elevernas sida att läsa ämnet. Någon säger sig ha försökt få ämnet att överleva men inte lyckats. Två skolledare betonar att de själva anser att ämnet är viktigt, men att eleverna på deras respektive skolor helt enkelt är intresserade av andra ämnen. En skolledare säger att man just nu inte erbjuder latin på grund av läraren gått i pension, och att man för tillfället inte heller letar efter en ny på grund av en stundande sammanslagning med två andra kommuner i närområdet. Detta verkar positivt för elevunderlaget både för latinet och andra "smala" ämnen och inriktningar. Genom sammanslagningen med de andra kommunerna kommer man att få ett större elevunderlag, vilket för latinets del innebär att ämnet har större chans att överleva. Att latinläraren går i pension och att man sedan har svårigheter att finna en ny kan tänkas vara en vanlig orsak till att latinet läggs ned på vissa skolor, särskilt om den språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet inte är så stark. Om intresset för latinet inte är så stort på en skola då läraren av en eller annan anledning slutar, finns risken att ämnet dör ut innan man hinner finna en ny lärare. En annan orsak till att ett antal skolor nu valt att inte erbjuda latin längre är troligen att elevunderlaget inte längre är så stort som det var förr. För några år sedan kunde inriktning Språk på Samhällsprogrammet, och därmed även latin, erbjudas på åtminstone två skolor på en större ort. Som läget verkar se ut idag finns ämnet i regel som mest endast på en skola i varje upptagningsområde. Detta i sin tur har troligen att göra med det faktum att man i Sverige idag inte behöver kunna latin för att till exempel bli antagen till läkarlinjen eller för att läsa till advokat. Latinkunskaper anses alltså inte nödvändiga inom dessa och många andra yrken, men därmed inte sagt att de inte är nyttiga!

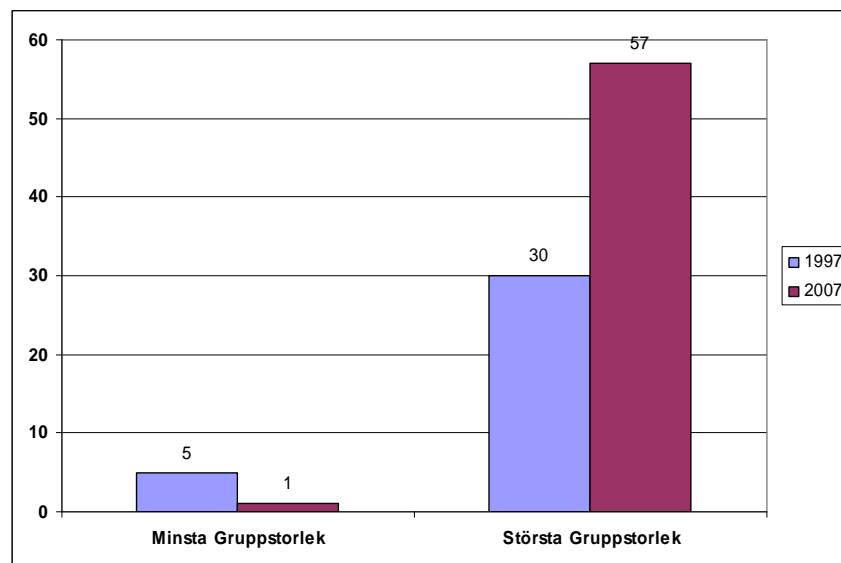
5.1.2 Hur många elever läser latin i år?

På frågan om hur många elever som läser latin år 2007 svarar skolledarna på olika sätt. Några anger det sammanlagda antalet elever i alla latinkurserna, medan andra skriver hur många som läser Latin A, Latin B, respektive Latin C. Nedan följer ett diagram över det sammanlagda elevantalet på de olika skolorna. Efter det finns även ett diagram som visar den minsta respektive största gruppen 2007 och 1997.

Figur 3 Antalet latinelever på skolorna som medverkar i undersökningen

Diagrammet visar antalet latinelever på de medverkande skolor där ämnet fortfarande ges. Vissa skolledare har angett det sammanlagda elevantalet, medan andra har skrivit hur många som läser Latin A, Latin B respektive Latin C. Därför ser staplarna lite annorlunda ut.

Figur 4 Största och minsta gruppstorlek 1997 respektive 2007

Diagrammet visar minsta och största gruppstorlek 1997 respektive 2007. Det kan tyckas vara orimligt att en grupp skulle innehålla 57 elever, men då den aktuelle läraren inte anger någon eventuell gruppindelning räknas eleverna här som en grupp.

Utifrån Figur 3 kan vi se att det sammanlagda antalet elever som läser latin skiljer sig mycket från skola till skola. I likhet med Klassikerförbundets resultat av den undersökning som gjordes i hela Sverige, är alltså Latin A den kurs som lockar störst antal elever. I Figur 4 kan vi se att variationen på gruppstorlek dessutom är stor, precis som i Göransson och Lundins

undersökning; grupperna består av allt från en till 57 elever.¹¹⁰ Det bör även förtydligas att den största gruppen i dagens undersökning utgörs av elever som läser Latin A. Man kan även konstatera att den minsta latingruppen i den här undersökningen är mindre än 1997, och att den största har betydligt fler elever än den största för tio år sedan. Detta har säkerligen påverkats av det faktum att det inte längre finns några riktlinjer från Gymnasieförordningen för minsta antal elever i en grupp, utan att det nu är upp till kommunerna själva att besluta hur många elever som krävs för att en kurs ska startas. Detta är någonting jag kommer att återkomma till i nästa fråga, vilken behandlar just det faktiska elevantalet för att skolorna ska starta en kurs i latin.

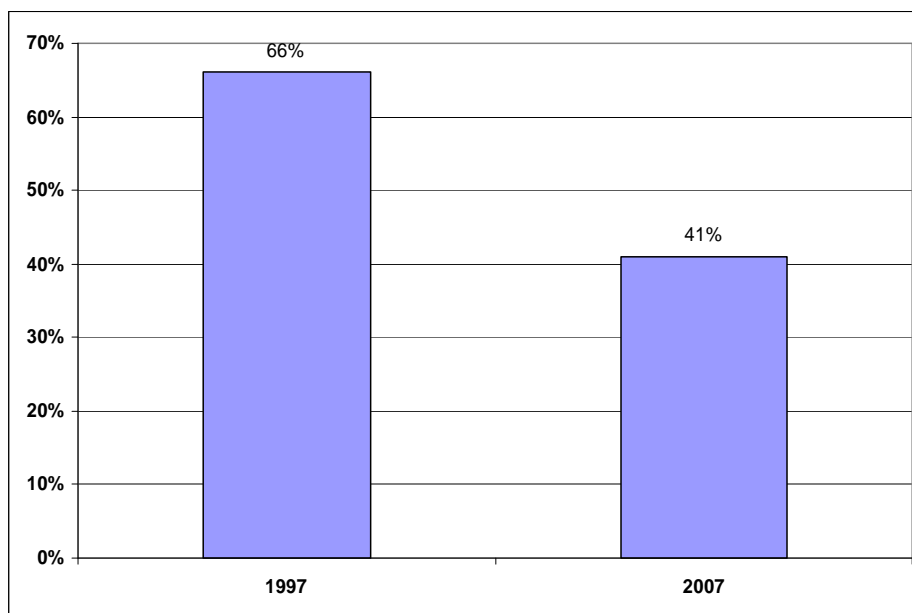
5.1.3 Vilket är det faktiska antalet för att Ni ska starta en kurs i latin?

1997 stod det i Gymnasieförordningens femte kapitel, 6§, att kommunen hade en skyldighet att starta latin- eller grekiskaundervisning om minst fem elever valde något av ämnena. Idag finns inget sådant krav, eftersom den aktuella paragrafen är borttagen. Detta innebär, som nämnts ovan, att kommunerna själva får bestämma om hur många elever som utgör minimikrav på om en grupp ska startas eller ej.¹¹¹ Något som bör påpekas är också att man på tre av de deltagande skolorna har infört latin som obligatoriskt för de elever som läser inriktning Språk på Samhällsprogrammet¹¹². Detta minimerar risken för att latinet ska försvinna på dessa skolor och medför ju dessutom att fler elever får ta del av ämnet. Utöver detta finns möjligheten att elever som annars inte skulle ha valt ämnet faktiskt blir intresserade av det och vill läsa vidare efter kursens slut. Genom att göra latinet till ett obligatoriskt ämne på språkinriktningen visar skolorna dessutom att de lägger stor vikt vid latinet som kulturbärande ämne och är angelägna om att det lever vidare. Nedan följer ett diagram över hur stor andel av dagens skolor som anger fem elever som minsta elevantal, jämfört med hur stor andel som angav detta antal 1997. Anledningen till denna jämförelse är att det är intressant att se om det skett någon förändring sedan ovan nämnda paragraf togs bort ur Gymnasieförordningen. Eftersom antalet deltagande skollärdare i undersökningen 1997 [32st] skiljer sig från dagens [17st], är resultaten angivna i procent.

¹¹⁰ Den här stora elevgruppen är förhoppningsvis uppdelad i två mindre, men då eleverna läser samma kurs och den aktuella läraren inte heller har angett att eleverna är uppdelade, har jag valt att räkna dem som en grupp.

¹¹¹ Upplysningstjänsten vid Skolverket, 2007-11-30

¹¹² På en av dessa tre skolor är latin dock bara obligatoriskt i årskurs 2, och eleverna är således fria att välja något annat ämne i årskurs 3 om de skulle vilja det.

Figur 5 Andelen skolor 1997 respektive 2007 som angav fem elever som minsta antal för att starta en grupp i latin

Diagrammet visar hur stor andel av de deltagande skollädaarna 1997 respektive 2007 som angav fem elever som minsta antal för att starta en grupp. 1997 deltog 32st skollädaare och 2007 17st.

Enligt diagrammet ser man att det var betydligt fler skolor som hade fem elever som minsta antal för att starta en kurs i latin 1997 än idag, då Gymnasieförordningen inte längre ställer något sådant krav. Resterande skollädaare svarar annorlunda, vilket vi kan se i tabellen nedan. De skollädaare som svarade att de har fem elever som lägsta gräns för att starta en grupp finns även med i tabellen, detta för att ge en så bra helhetsbild som möjligt.

Tabell 1 Antalet elever som krävs för att starta en grupp i latin enligt de skolledare som deltar i 2007 års undersökning

	1 elev	5 elever	10 elever	15 -20 elever
Skolledare 1				X
Skolledare 2	***	***	***	***
Skolledare 3				X
Skolledare 4		X		
Skolledare 5		X		
Skolledare 6	X			
Skolledare 7	X			
Skolledare 8			X	
Skolledare 9	X			
Skolledare 10			X	
Skolledare 11	X			
Skolledare 12			X*	
Skolledare 13		X ^a		X ^b
Skolledare 14	X			
Skolledare 15	***	***	***	***
Skolledare 16				X**
Skolledare 17			X	

* - skolledaren svarar att 7-8 elever är den undre gräns som gäller för att en kurs ska starta

** - skolledaren påtalar att 15 elever visserligen är officiell gräns, men att man brukar vara mer generös vad gäller språken (det har förekommit latinkurser med färre än 10 elever)

*** - skolledaren svarar att man alltid försöker starta latinkurserna oavsett elevantal

a - språklig inriktning

b - individuellt val

Siffrorna skiftar mellan en enda elev till 20, men det vanligaste elevantalet verkar vara en eller tio elever. Två skolledare skriver att de alltid försöker starta latinkurserna, medan en annan kommenterar att minsta antalet elever egentligen är 15, men att man brukar behandla språken lite generösare. På en skola har man olika gränser beroende på om det gäller en latingrupp på den språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet eller en på det individuella valet. På den språkliga inriktningen har man satt fem elever som undre gräns, medan man på det individuella valet kräver så många som 15 för att kursen ska starta.

Svaren skolledarna ger på den här frågan verkar ha att göra med vilken inställning man har till latin på skolorna överhuvudtaget, det vill säga vilken status den Språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet har. Det kan även bero på att man, som nämnt ovan, är mån om att behålla alla inriktningar på de olika programmen som finns på skolan. Att ha minst fem elever som gräns låter rimligt, men det kan bli svårt att bibehålla intresset för latinet om man har en gräns på 10. Kan man inte starta en grupp i latin ett år, finns risken att intresset fortsätter att dala nästa år; man hamnar kanske i en ond cirkel, något som en skolledare kommenterade

redan 1997. "Ju färre det blir som läser latin desto färre blir det"¹¹³. Att man som en skolledare säger brukar försöka tänja lite på reglerna vad gäller språken låter positivt. Det är ju alltid bra att försöka starta en kurs om skolan har råd till det. Så länge kursen finns kvar på skolan finns det alltid en chans att intresset för den ökar, dels genom att de elever som läser den talar om den med sina kamrater, dels genom att lärare och elever gör reklam för kursen på olika informationsdagar. Ekonomi är något som säkerligen spelar stor roll för latinets vara eller icke vara på skolorna; det är inte alla skolor som har råd att starta upp kurser med få elever. Att man på en skola har valt att ha en lägre gräns för eleverna som går inriktning Språk på Samhällsprogrammet och en högre för de elever som vill läsa ämnet som individuellt val är intressant. Detta tyder på att man är mån om att behålla latinets som ämne åtminstone bland de elever som läser den språkliga inriktningen, och därmed satsar på att starta en kurs även om det blir en liten grupp. Troligtvis har skolan inte råd att ge undervisning i ämnet med en liten grupp även i det individuella valet, utan måste där sätta en högre gräns. Sammanfattningsvis verkar det som om kommunerna har dragit nytta av det faktum att det inte längre finns något krav från Gymnasieförordningens sida om minsta antal elever för att startat en grupp i latin.

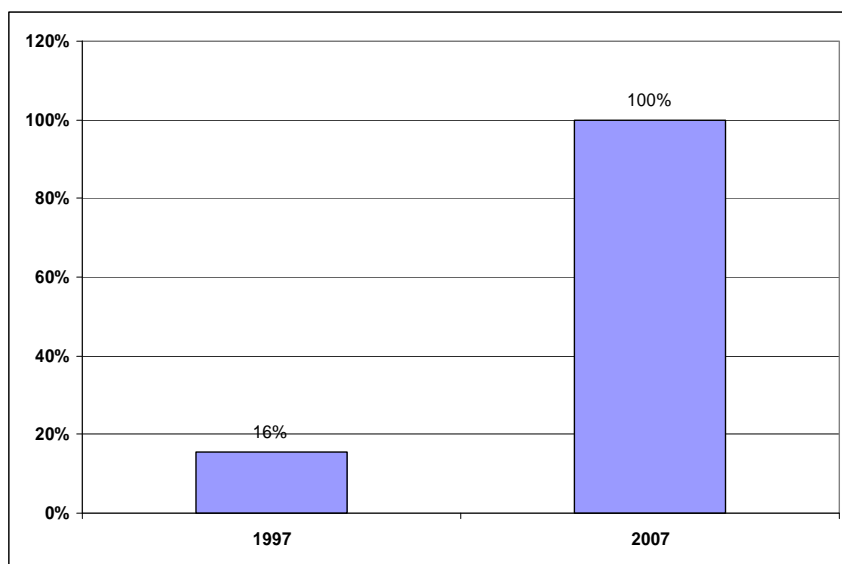
5.1.4 På vilka program kan man välja latin?

Då Göransson och Lundin genomförde sin undersökning 1997 hade man precis infört programgymnasiet, som till skillnad från det tidigare var kursutformat. Detta skulle för latinets del betyda att fler elever skulle ha möjlighet att välja att läsa ämnet. Många av skolledarna som deltog i den undersökningen upplevde dock att detta var svårt att genomföra på grund av att latinkursen var så omfattande. "Kursen är på inte mindre än 240p - inget program har utrymme för en så stor kurs som individuellt val eller som utökat program,"¹¹⁴ kommenterar en skolledare den dåvarande situationen. På någon skola löste man problemet genom att starta latinets som en lokal kurs, vilket visserligen inte lockade så många elever men åtminstone hjälpte latinets att överleva. Idag, tio år senare, är programgymnasiet väl inkört och sedan läsåret 2001/02 är latinets dessutom, precis som skolledare "S" (som blev intervjuad av Göransson och Lundin) önskade, uppdelat på tre mindre kurser. Detta innebär bland annat att det är enklare schematekniskt att få ihop grupper med elever från många olika program. Det individuella valet är dessutom i regel schemalagt samtidigt för alla program i samma årskurs. Eftersom antalet deltagande skolor skiljer sig åt ganska markant mellan de båda undersökningarna (1997: 32st, 2007:17st, varav 11 med latin) går det inte att göra någon

¹¹³ Göransson och Lundin 1997, s.10

¹¹⁴ Ibidem., s.8

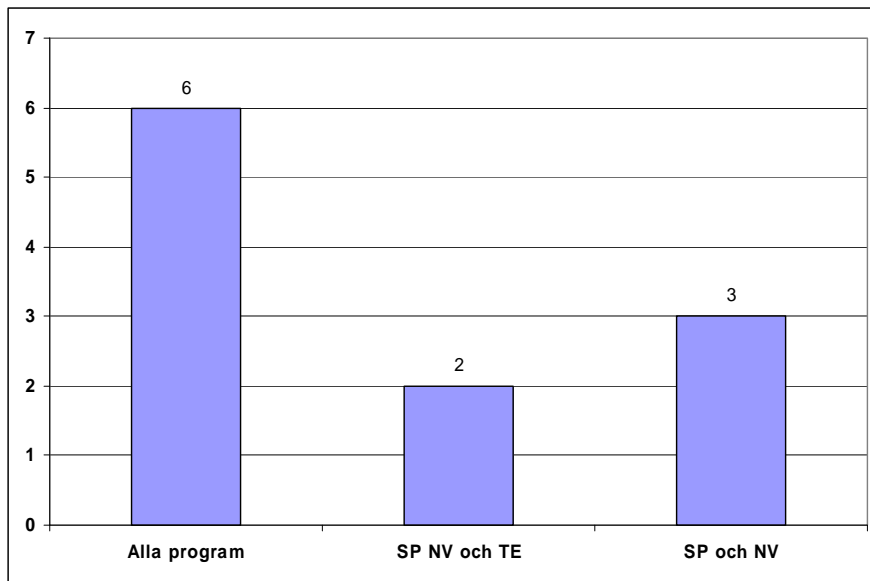
statistisk jämförelse på den här frågan. Däremot kan vi konstatera att alla 11 skolor i årets undersökning som har latin svarar att detta ämne kan väljas även av elever utanför samhällsprogrammet med språkinriktning, ett svar som tvärtom var ovanligt i 1997 års undersökning. Då svarade endast 16% av de tillfrågade 32 skollädaarna ja på denna fråga. Att alla 11 skollädaare i årets undersökning svarade ja pekar på att Nedan följer ett diagram som visar den procentuella skillnaden mellan 2007 och 1997 för hur många skolor som erbjuder latin även utanför Samhällsprogrammet med inriktning Språk. Vad gäller stapeln för år 2007 är endast de skolor som fortfarande har latin medräknade. Det bör dock påpekas att en skollädaare vars arbetsplats inte längre erbjuder ämnet säger att man i teorin kan välja det både på Samhällsprogrammet och Naturvetenskapliga programmet.

Figur 6 Andelen skollädaare 1997 respektive 2007 som angav att latin kan läsas även utanför inriktning Språk på Samhällsprogrammet

Diagrammet visar hur stor andel av de deltagande skollädaarna 1997 respektive 2007 som angav att latin kan läsas även utanför Samhällsprogrammet. Det bör påpekas att endast de skollädaare vars arbetsplats fortfarande erbjuder ämnet [11st] är medräknade i 2007 års stapel. I 1997 års stapel är alla de 32 deltagande skolorna med.

Av diagrammet att döma verkar det som om skolorna idag har utnyttjat möjligheten att erbjuda latin som individuellt i betydligt större utsträckning än för tio år sedan. Alla skolor som ingår i den här undersökningen och som fortfarande har latin erbjuder det alltså både inom den språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet och som individuellt val. Frågan är dock om man på dessa skolor kan välja latin inom alla inriktningar eller bara några få, och vilka dessa i så fall är? Diagrammet nedan visar vad skollädaarna svarar på detta

Figur 7 Program där man kan läsa latin enligt skollredarna i 2007 års undersökning

Diagrammet visar på vilka program man kan läsa latin. Här är endast de skolor som erbjuder latin medräknade, alltså 11st.

Majoriteten av de skolor som ingår i undersökningen erbjuder latin på alla program, något som är positivt för elevtillströmningen till ämnet. Att resterande skolor endast erbjuder det inom de teoretiska programmen beror troligen på att man anser att det är där det största elevunderlaget finns.

Förutom att latin numera alltså går att välja som individuellt val har säkerligen det faktum att den tidigare väldigt långa latinkursen dessutom numera är uppdelad i tre mindre kurser varit positivt för elevtillströmningen till ämnet. Ingen av skollredarna i den här undersökningen¹¹⁵ kommenterar att det är svårt att motivera elever från andra program att välja latin (på en skola har man så många som 24 elever som läser latin som individuellt val i årskurs 2!), och endast en säger att man inte fått ihop någon grupp på det individuella valet det här läsåret. Skollredaren S i 1997 års undersökning ansåg att den då mycket långa latinkursen skrämde bort många elever av rädsla för konsekvenserna av att misslyckas: "För det första skulle fler våga sig på att välja latin [om kursen delades upp i mindre bitar], vilket många idag inte gör då konsekvenserna blir närmast förödande om man ångrar sig eller inte klarar av latinet."¹¹⁶ Med dagens tre mindre latinkurser borde fler våga sig på att välja ämnet, eftersom de alltid kan byta till något annat om de skulle ångra sig eller tycka att det är för svårt. Till skillnad från situationen 1997 verkar man för övrigt, som nämnt ovan, heller inte anse att det är något

¹¹⁵ De vars skolor fortfarande erbjuder ämnet

¹¹⁶ Göransson och Lundin 1997, s.10

problem schematekniskt att fler elever nu har möjlighet att välja ämnet, något som med största sannolikhet också har påverkats av kursens uppdelning.

5.1.5 Latinet är oftast ett litet ämne på skolorna, men det finns även andra mindre ämnen som vill fånga elevernas intresse. Hur bedömer Du konkurrensen mellan dessa mindre ämnen?

Det är många ämnen som tävlar om elevernas intresse på skolorna. De elever som går inriktning Språk på Samhällsprogrammet har ofta en mängd olika spännande språk att välja mellan då det blir dags att bestämma sig för ett nybörjarspråk inför årskurs 2, såsom italienska, spanska och franska. Dessa är ju dessutom levande språk, vilket kanske för en del elever känns mer relevant att läsa än ett språk som latin som inte talas längre och som dessutom inte ger några meritpoäng. På det individuella valet finns det ännu fler ämnen att välja mellan. Här konkurrerar inte latinet bara med andra språk, utan även med helt andra ämnesområden såsom musik, matematik, idrott och teater. Hur ser då situationen ut konkurrensmässigt för latinet ute på skolorna? Liksom skolledarnas svar på föregående frågor skiljer sig svaren på den här frågan åt en hel del. Några skolledare anser att latinet inte har någon konkurrens alls medan andra tvärtom upplever att det är svårt för latinet att hävda sig bland andra nya, spännande ämnen såsom japanska och kinesiska. Här följer skolledarnas svar i tabellform.

Tabell 2 Latinets konkurrensfaktor

Tabellen visar vad skolledarna anser om latinets konkurrens på sina respektive skolor.

	Ingen större konkurrens/ Latinet har en stark ställning	Stor konkurrens/Andra ämnen mer intressanta för eleverna
Skolledare 1	X ^{a*}	
Skolledare 2	X	
Skolledare 3		X ^a
Skolledare 4	X	
Skolledare 5		X ^a
Skolledare 6	X	
Skolledare 7		X
Skolledare 8		X ^a
Skolledare 9		X ^{a,c}
Skolledare 10	***	***
Skolledare 11	**	**
Skolledare 12		X ^b
Skolledare 13	X	
Skolledare 14	X	
Skolledare 15	X	
Skolledare 16		X ^b
Skolledare 17		X ^b

a - latin erbjuds inte längre på skolan

b - latinet konkurrerar främst med "större" ämnen/meritgivande kurser/kurser som ger särskild behörighet

c - det finns lärarkompetens för latin på den här skolan, men man har inte lyckats få ihop en grupp

* - skolledaren syftar här på att det inte finns någon konkurrens mellan "smala" ämnen överhuvudtaget

** - skolledaren anser att det är tillfälligheter som styr, att det inte finns någon tydlig trend eller tendens

*** skolledaren svarar inte på frågan

Enligt tabellen ser vi att svaren är någorlunda jämt fördelade mellan de två staplarna; sju skolledare anser att latinet inte har någon större konkurrens, medan åtta tvärtom upplever att ämnet har svårt att hävda sig på deras respektive arbetsplatser. Det bör påpekas att det på tre av dessa skolor inte går att läsa latin för tillfället, och att man på en annan visserligen har lärarkompetens i ämnet men alltför få intresserade elever för att det ska vara lönsamt att starta en kurs.

Det verkar som om svaren på den här frågan har att göra med hur inställningen till språkstudier ser ut på respektive skola. På de skolor där den språkliga inriktningen är stark och man värnar om latinet verkar ämnet ha en stor konkurrenskraft, medan det får stå tillbaka mycket på de skolor som har en svag språklig inriktning. De skolor som inte erbjuder inriktning Språk på Samhällsprogrammet överhuvudtaget har i regel inte heller latin som valbart ämne på det individuella valet. Någon skolledare menar att de elever som går på hans/hennes skola inte är intresserade av att lära sig fler språk utan har andra intressen. Att

latin i dagsläget inte heller ger några meritpoäng att läsa har säkerligen något att göra med elevtillströmningen till ämnet och därmed även dess konkurrenskraft. Latin är ett så allmänbildande och för många komplicerat ämne att det är väldigt underligt att elever som kämpar sig igenom dessa kurser inte får något som helst extra poäng för det när deras kamrater som läser moderna språk, engelska eller matematik kan tillgodoräkna sig 0,5 poäng för varje avslutad kurs. Som tidigare nämnt togs ett beslut 11 december 2007 om att även studier latin och grekiska ska ge meritpoäng. Detta beslut kommer säkerligen att påverka elevtillströmningen till dessa ämnen positivt i det att även de elever som är intresserade av klassiska språk och som behöver extra poäng nu faktiskt väljer att läsa latin/grekiska i stället för att välja något annat ämne som ger meritpoäng.

5.1.6 Har du som skolledare några övriga synpunkter, till exempel på latinet som kulturbärande ämne?

Vad skolledarna vars arbetsplatser inte längre erbjuder latin säger på den här frågan redovisades under fråga 1 [Finns det just nu lärarkompetens för latin på Er skola?], men vad säger de som arbetar på skolor där eleverna fortfarande kan välja latin? Precis som Göransson och Lundin ville jag med den här frågan ge skolledarna möjlighet att ge sin syn på latinet i dagens gymnasieskola. Svaren jag fick liknar mycket svaren på 1997 års undersökning. De flesta av skolledarna anser att latinet är ett viktigt ämne som man bör försöka ha kvar på skolorna, och att det är en bra grund att stå på när man studerar andra språk. Här följer svar från fem olika skolledare. Anledningen till att endast fem svar valts ut är att de flesta svar innehåller liknande åsikter och det skulle därför bli alltför enformigt att ta med alla. Svaren nedan representerar de flesta åsikter som skolledarna uttryckte i den här frågan.

1. "Viktigt att latin finns kvar både som kulturbärande men främst som språkstödjande."
2. "Viktigt att det finns kvar inte minst för de elever som läser språk- och kulturinriktning på SP. Vi har en del NV-elever som läser ämnet eftersom de är intresserade av språk."
3. "[Skolnamn] är Sveriges femte äldsta gymnasium och för oss är latinet betydelsefullt. Och som Ni skriver i frågan är ju latinet inte bara ett språk utan också en kulturkurs, vilket jag trycker på när jag informerar om kursen."
4. "Intresset för språk överhuvudtaget verkar vara i stigande."
5. "Det är viktigt att ha kvar latinet som ett ämne som binder samman äldre kultur och nyare och också som ett språk som eleverna kan ha nytta av i andra i språkstudier."

Efter avslutad presentation och analys av skollära svar följer nu en redovisning av det lärarna svarade på sina enkätfrågor. Detta avsnitt är uppbyggt på samma vis som det föregående, det vill säga att det vid varje fråga finns en presentation och en analys av densamma.

5.2 Lärarnas svar

Syftet med lärarnas enkätfrågor var att ta reda på hur lärarna upplever latinets situation på sina respektive skolor. Utöver detta undersöktes även hur många timmar lärarna har fått till sitt förfogande i de olika kurserna, samt om de anser att det timal de fått är lagom eller om de vill ha mer tid.

5.2.1 Hur många år har du undervisat i latin på din nuvarande arbetsplats?

Svaret på denna fråga presenteras under fråga fem [Under den tid Du har undervisat på din nuvarande arbetsplats, har Du märkt några tendenser till att elevantalet har ökat eller minskat?], eftersom dessa båda frågor hänger tätt samman med varandra.

5.2.2 Hur lång tid omfattar latinkurserna i år 2 respektive 3?

Göransson och Lundin presenterade sina resultat på den här frågan i en tabell, något som passar bra även i det här arbetet. Det bör dock påpekas att lärarna i årets undersökning svarar på olika sätt på den här frågan. Några anger exakt timal för de olika kurserna, medan andra i stället redovisar hur långa kurserna är, det vill säga i vilka årskurser man kan läsa dem samt när på terminen de börjar och slutar.¹¹⁷ Då detta inte är relevant för den här uppsatsen, kommer dessa svar inte att kommenteras. För att göra denna presentation så överskådlig och lättläst som möjligt är den gjord i tabellform.

¹¹⁷ Om denna undersökning upprepas av någon annan bör frågan omformuleras så att det blir tydligare för lärarna vad de ska svara på.

Tabell 3 Antalet latintimmar lärarna i 2007 års undersökning fått till sitt förfogande

Tabellen visar hur många timmar de deltagande lärarna har fått till de olika latinkurserna, samt det sammanlagda timtalet. De lärare som inte anger timtal utan svarar på annat sätt återges här med ***. För övrig teckenförklaring se under tabellen.

	Latin A	Latin B	Latin C	Sammanlagt
Lärare 1	***	***	***	***
Lärare 2	90 ^a / 80 ^b	*	*	90^a / 80^b
Lärare 3	90	90	90	270
Lärare 4	86 ^c / 86 ^d	c* / d**	c* / d*	86^c / 86^d
Lärare 5	***	***	***	***
Lärare 6	80	80	*	160
Lärare 7	87	87	87	261
Lärare 8	***	***	***	***
Lärare 9	***	***	***	***
Lärare 10	80-90	80-90	*	160-180
Lärare 11	80	50-60	*	130-140
Lärare 12	***	***	***	***

a - språklig inriktning

b - individuellt val

c - ort 1

d - ort 2

* - kursen ges ej

** - kursen omfattar endast 2 elever

*** - läraren anger ej timtal

Av svaren att döma ser vi att latinlärarna vanligen får mellan 80 och 90 timmar till varje kurs, och att kurserna i regel läses på runt ett läsår vardera, med undantag för de skolor som även erbjuder kursen Latin C [skola 3 och 7]. Där blir uppdelningen av kurserna lite annorlunda, på grund av att latin endast läses av elever i år 2 och år 3.

För att kunna göra en jämförelse med Göransson och Lundins resultat på den här frågan, har det sammanlagda timtalet av de olika kurserna räknats ihop. Av tabellen kan vi utläsa att det inte är timtalet till varje kurs som skiljer sig så mycket från skola till skola, utan att det i stället är utbudet av kurser som ser annorlunda ut. Lärarna får alltså i regel ca 90h till varje kurs, men det är bara två av dem som deltar i undersökningen (och som har angett timtal) som har förmånen att undervisa i både A-, B- och C-kursen. Resultatet av detta blir alltså en stor spridning i timtal mellan orterna. En tabell över hur situationen såg ut 1997 finns bifogad nedan. Det bör påpekas att antalet poäng en kurs gav på den tiden skulle vara jämförbar med

antalet undervisningstimmar. Latinkursen på 240p skulle alltså optimalt motsvara 240 undervisningstimmar.

Tabell 4 Antalet timmar lärarna i 1997 års undersökning fick till sitt förfogande.

För att göra tabellen så tydlig som möjligt har endast de lärare som angett timal i båda årskurserna inkluderats.¹¹⁸

Antal timmar år 2	Antal timmar år 3	Totalt
120	135	255
120	135	255
110	137	247
136	104	240
132	108	240
130	110	240
130	110	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
120	120	240
110	130	240
104	136	240
90	150	240
135	95	230
113	113	226
>100	>100	>200

Av tabellen från 1997 kan vi utläsa att de flesta lärarna fick runt 240h till sitt förfogande, och att dessa timmar var någorlunda jämt fördelade över år 2 och år 3. Jämför vi med tabellen från 2007 kan vi dra slutsatsen att det ur den här synvinkeln var ett negativt beslut att dela upp den tidigare långa latinkursen i tre mindre, eftersom antalet undervisningstimmar minskat drastiskt på flertalet skolor. Det är bara "Lärare 3" och "Lärare 7" som med sina 270 respektive 261 sammanlagda timmar har fått fler än sina kollegor som deltog i motsvarande enkätundersökning 1997. Resterande lärare har mellan 80 och 90h mindre, vilket i realiteten motsvarar en hel kurs.

¹¹⁸ För att se tabellen i sin helhet, se Göransson och Lundin, s. 12-13

5.2.3 Anser Du att timtalet i år 2 respektive 3 är lagom? Motivera Ditt svar!

När lärarna nu angett hur många timmar de får till sitt förfogande i latinkurserna, är det intressant att veta om de anser att den tid de fått är lagom eller om de skulle vilja ha fler timmar. Även denna presentation är gjord i tabellform.

Tabell 5 Vad lärarna anser om det timal de blivit tilldelade

Tabellen visar vad de deltagande lärarna anser om det antal timmar de blivit tilldelade för latinundervisning.

	Tillräckligt	För lite tid
Lärare 1	X	
Lärare 2	X	
Lärare 3		X
Lärare 4		X
Lärare 5	**	**
Lärare 6		X
Lärare 7	X	
Lärare 8	X	
Lärare 9	X	
Lärare 10	X	
Lärare 11		X
Lärare 12	X	

** personen i fråga undervisar inte utan är samordnare på Samhällsprogrammet och kan följaktligen inte svara på den här frågan

Övervägande delen lärare säger visserligen att de har fått tillräckligt med timmar, men många av dem kommenterar att de gärna skulle vilja ha mer tid. "Det är tillräckligt, men det kunde gärna bli en timme till. Latin, i synnerhet grammatik kan vara svår", anser en lärare. Någon har en stor elevgrupp och anser att nuvarande timal skulle räcka om man delade upp den. Ett par lärare kommenterar även att det hade varit bra om de kunde fått fler lektioner i veckan till sitt förfogande. Det verkar som om de flesta av lärarna anser att det är rimligt med 80-90 timmar för att uppnå målen för kursen, men att de gärna hade haft fler kortare lektioner än få långa. "Egentligen skulle jag vilja att eleverna fick ha en timme latin tre eller fyra ggr i veckan, snarare än långa pass färre gånger per vecka", säger en lärare om saken. En annan av lärarna har anpassat kursen till det timal som delats ut. "Ja, det räcker eftersom man får anpassa kursen till lite mer modern inriktning"

Tittar vi på Göransson och Lundins resultat på den här frågan ser vi ett liknande resultat; de flesta lärarna ansåg att de fått tillräckligt med timmar, men att de gärna ville ha fler. Sex av dem tyckte att de fått för få timmar och att de därför inte hann med alls så mycket som de

tänkt under kursens gång.¹¹⁹ Det är skrämmande att se att dessa 240h nu på vissa skolor har reducerats till endast 180, med 90h i varje årskurs i stället för 120. Slutsatsen som kan dras här är att en stor del av den tidigare omfattande och lärrika latinkursen måste ha tagits bort.

5.2.4 Hur informerar Du eleverna om möjligheterna att välja latin?

Som nämnt i forskningsbakgrunden ovan arbetade Svenska Klassikerförbundet förr i tiden mycket med att skicka ut information om studier i klassiska språk till skolorna i landet, för att försöka värva fler elever till dessa ämnen och därmed öka deras popularitet. Idag skickas inte några sådana broschyrer ut längre, utan det är upp till lärarna och deras elever själva att göra reklam för ämnet. Med det här avsnittet vill jag, i likhet med Göransson och Lundin, se hur lärarna arbetar för att göra reklam för sitt ämne och kanske ge lite tips åt andra latinlärare. Svaren är presenterade i tabellform. I kolumnen "Informationsmöte" ingår både information till årskurs 1 och grundskoleelever i årskurs 9 samt elevernas föräldrar, och "Besök i klasser" innefattar både besök av latinläraren själv och av dennes elever.

Tabell 6 Vilka metoder lärarna använder sig av för att informera potentiella elever om möjligheterna att läsa latin

Tabellen visar vilket/vilka informationssätt de deltagande lärarna använder sig av då de ska värva nya elever till latinämnet. I kolumnen "Informationsmöte" ingår både information till elever i årskurs 1 och grundskoleelever i årskurs 9, och "Besök i klasser" innefattar både besök av latinläraren själv och besök av dennes elever.

	Informationsmöte	Besök i klasser	Öppet Hus	Gymnasiemässan
Lärare 1	X			
Lärare 2	X	X*		
Lärare 3	X		X	
Lärare 4	X** ^a		X	
Lärare 5	X**			
Lärare 6		X***	X	X
Lärare 7	X	X ^b		X
Lärare 8	****	****	****	****
Lärare 9	X	X		
Lärare 10	X ^a			
Lärare 11	X	X	X	
Lärare 12				X

* - endast information i sp-klasser med språklig inriktning

** - separat, mer utförlig information till eleverna med språklig inriktning

*** - läraren tar hjälp av sina kolleger i moderna språk

**** - läraren informerar inte själv utan lämnar i stället över ansvaret till skolledning och syo

a - latin är obligatoriskt för de elever som läser språklig inriktning

b - läraren informerar själv de elever han/hon har i andra ämnen

¹¹⁹ Göransson och Lundin, s.14

Vad gäller informationen till eleverna har situationen inte förändrats i stort sett någonting under de tio år som gått sedan Göransson och Lundin genomförde sin undersökning. Öppet Hus eller motsvarande verkar fortfarande vara det populäraste sättet att informera eventuellt blivande elever på, liksom att ta hjälp av sina nuvarande. Det är bara en lärare som skriver att han/hon skickar ut sina elever i de klasser som kan komma att läsa latin kommande läsår. Detta beror troligen på att det nu på de flesta av de representerade skolorna¹²⁰ är möjligt för alla elever att läsa latin genom det individuella valet. Med den här informationsmetoden skulle man alltså få gå ut i alla skolans klasser inom samma årskurs, vilket hade inneburit att man fått avsätta väldigt mycket tid. I ett sådant läge är Öppet Hus/informationstillfällen i aulan mer lämpligt.

5.2.5 Under den tid Du undervisar på Din nuvarande arbetsplats, har du märkt några tendenser till att elevantalet har ökat eller minskat?

Klassikerförbundets statistik visar att det sammanlagda elevantalet i hela landet har minskat något de senaste åren,¹²¹ men hur upplever lärarna själva situationen? Syftet med den här frågan var just att få lärarnas egna upplevelser av elevantalets stigande/sjunkande. Det är här nödvändigt att veta under hur lång tid lärarna har kunnat se tendenser till att elevantalet ökat eller minskat. Därför finns en uppgift om hur länge lärarna undervisar på sina respektive arbetsplatser angivet vid varje svar. För att göra svaren så överskådliga som möjligt är de presenterade i tabellform.

¹²⁰ De av skolorna som fortfarande har latin.

¹²¹ Björn Börjeson 2007

Tabell 7 Lärarnas upplevelse av elevantalets variation under den tid de undervisat på sin nuvarande arbetsplats

Tabellen visar vad de deltagande lärarna anser om huruvida elevantalet har ökat, minskat, varierat eller varit oförändrat under den tid de undervisat på sina respektive arbetsplatser.

	Undervisningstid	Förändring av elevantal
Lärare 1	3 mån	Ökat*
Lärare 2	8 år	Ökat
Lärare 3	8 år	Variérande
Lärare 4	8 år ^a / >1 år ^b	Variérande ^a /** ^b
Lärare 5	Samordnare	Variérande
Lärare 6	28 år	Ökat
Lärare 7	8 år	Ökat
Lärare 8	4 år	Oförändrat
Lärare 9	***	Ökat
Lärare 10	4 år	Ökat
Lärare 11	3 år	Variérande
Lärare 12	***	Minskat

a - ort 1

b - ort 2

* skolan har nyligen startat upp latin igen efter ett uppehåll på två år

** läraren svarar att han/hon ej kan uttala sig om detta pga att han/hon har arbetat på orten under alltför kort tid

*** läraren anger ej under hur lång tid han/hon har undervisat på sin nuvarande arbetsplats

Av de lärare som svarade på Göransson och Lundins undersökning 1997 ansåg mer än hälften att elevantalet ökat under den tid de undervisat på sina respektive skolor, vilket även många av lärarna i den här undersökningen upplever. Någon nämner att det individuella valet har varit positivt för elevtillströmningen till ämnet, medan någon annan påpekar att elevantalet visserligen har ökat men att det är stora skiftningar från år till år, något som ju även framgår av Klassikerförbundets statistik.¹²² Det verkar som om antalet elever som väljer latin beror mycket på dels hur stark inriktning Språk är på respektive skola, dels på hur mycket man lyckas göra reklam för ämnet. Dessutom spelar skolans andra ämnen stor roll, vilket vi kan se i tabellen över latinets konkurrenskraft.¹²³ Om en skola ett år erbjuder många nya, för eleverna spännande ämnen såsom kinesiska och japanska, minskar latinets elevunderlag och därmed också överlevnadschans. Det gäller helt enkelt att varje år göra mycket reklam för latin för att öka dess popularitet/bibehålla den starka ställning det redan har.

¹²² Se Figur 1 och Figur 2

¹²³ Se Tabell 2

5.2.6 Har Du som latinlärare några ytterligare synpunkter på latin som ämne i vår gymnasieskola?

Här får lärarna komma med spontana tankar om latinet i dagens gymnasieskola. Många av dem har använt utrymmet till att diskutera latinets oerhörda nytta för eleverna, medan andra påtalar att det som ämne borde göras obligatoriskt åtminstone på inriktning Språk på Samhällsprogrammet. Endast en lärare har valt att inte svara på den här frågan. Då svaren skiljer sig åt mer än svaren på motsvarande fråga ställd till skolledningen, finns alla lärare i undersökningen representerade nedan.

1. Man borde börja studera ämnet redan i åk 1 på gymnasiet, precis som i de flesta gymnasieskolor i Europa.

2. Mycket viktigt och givande ämne - dels som bas för språk och språkkunskap, dels som mycket allmänbildande ämne.

3. Jag tycker att de kommunala skolorna i [ortnamn] borde samlägga sina språkscheman. [Gymnasieskola 1] är t ex. den enda skola som har klassisk grekiska - kanske kunde vi ta emot också elever från [gymnasieskola 2] och [gymnasieskola 3]. Och likadant med ryska arabiska, kinesiska och japanska.

4. Jag kan bara säga att jag tycker att latinet är ett oerhört viktigt ämne som i allra högsta grad har en plats i vår gymnasieskola. Eleverna säger själva att latinet hjälper dem att se sambanden mellan olika språk och ger dem insikt i hur språk fungerar. Inför Öppet Hus skrev en [ortnamn]-elev i år ett plakat med texten "Latin är det mest allmänbildande ämne du kan läsa". Jag kan bara hålla med!

5. Latin är uppskattat av dem som läser det. Eleverna får ökad förståelse för andra språk och de får också realia-kunskaper, dvs kulturella och historiska kunskaper. Eleverna blir enkelt mera allmänbildade!

6. Det är grunden till mycket. Moderna språk. Svenska och Historia framför allt men också terminologin i t ex Geografi! Det är ALLMÄNBILDANDE!

7. Ämnet känns angeläget att undervisa i, då förvärvade kunskaper i latinet kan tillämpas på så många andra kunskapsområden. Förekomsten av latinet vid en gymnasieskola representerar en vitaliserande kraft. Gymnasier med Samhällsvetenskapsprogrammet som inte erbjuder ämnet, betraktar jag som banala trivialsolor.

8. Jag tror att undervisningen måste moderniseras. Vi behöver lägga mindre tonvikt på grammatik och textöversättning och mer på språkkunskap framför allt ordkunskap för att locka flera. Och mer moderna läromedel.

9. Latin bör behandlas som övriga språk och ge meritpoäng. Likaså är det också ibland svårt att latinet väljs i konkurrens med övriga språk. Att föredra vore att latinet var obligatoriskt för inriktningen språk vilket vi har gjort i [ortnamn 1].

10. Det ökade elevantalet har varit en positiv utveckling i den svenska skolan, men möjligheten att läsa Latin C har minskat drastiskt, vilket är en tråkig utveckling. Tidigare hann jag ägna mycket tid åt den romerska poesin, men det finns ingen som helst chans till det idag. Vi hinner bara nosa på det. Som nämnts ovan: jag önskar jag hade mer tid för fördjupning. Kunskaperna hinner inte befastas, utan blir ofta ytliga.

11. -

12. Det är viktigt att man får elever som är motiverade och språkintresserade. Tyvärr har jag i gruppen fått några som ”behövde” 100 poäng till och tyckte att latin lät lite spännande. Deras mål är endast att få ett betyg, och då kan det räcka med IG.

6 Diskussion

Här följer en diskussion av de resultat som presenterats. I syfte att göra denna diskussion så strukturerad som möjligt är den, i likhet med resultatredovisningen, uppdelad i olika avsnitt; ett för skolledningens resultat, ett för lärarnas resultat, ett för undersökningens huvudfrågor och slutligen ett där de olika avsnitten kopplas samman i en diskussion som är relaterad till forskningsbakgrunden..

6.1 *Diskussion av skolledningens resultat*

Bortsett från det faktum att det är hela 12 skolor som lagt ned latinämnet någon gång under de 10 år som gått sedan Göransson och Lundin utförde sin undersökning, är det mycket positivt som har hänt. Att Gymnasieförordningen tog bort kravet om att skolorna måste starta en latingrupp om minst fem elever väljer det har visserligen medfört att vissa skolor kräver så många som 15 elever, men även att någon anser att en elev är tillräckligt för att starta en grupp. Den minsta latingruppen år 2007 är dessutom betydligt mindre [1 elev] än den minsta år 1997 [5 elever], och den största latingruppen idag [57 elever] är avsevärt större än den största för tio år sedan [30 elever].¹²⁴

Något annat som har varit positivt för latinämnet är att den tidigare långa kursen på 240 poäng numera är uppdelad i tre mindre; Latin A, Latin B och Latin C. Denna uppdelning innebär att fler elever vågar sig på att välja ämnet, eftersom det inte är förödande i lika hög grad som förut om de skulle misslyckas med kursen eller ångra sig. Det är därför inte svårt att förstå varför Latin A är den kurs som lockar flest elever. Uppdelningen i tre mindre kurser har även medfört att skolorna i högre grad genom det individuella valet kan erbjuda latin för fler elever än de som går inriktning Språk på Samhällsprogrammet. Då Göransson och Lundin genomförde sin undersökning ansåg många skolledare att det var i stort sett omöjligt schematekniskt att få ihop elever från många olika program till en latingrupp i och med att kursen var så omfattande, något som de inte anser idag. Skolledarna i dagens undersökning är mycket mer positiva till latinet som individuellt val än vad de som deltog i föregående undersökning var; alla skolor i den här undersökningen som fortfarande erbjuder latin har idag utnyttjat möjligheten att erbjuda ämnet även utanför Samhällsprogrammet språkliga inriktning.¹²⁵ Sex av dem låter alla program få möjlighet att välja ämnet, medan tre begränsar valet till Samhällsprogrammet och Naturvetenskapsprogrammet. De två resterande

¹²⁴ Figur 4

¹²⁵ Figur 6

skolledarna säger att man utöver elever från Samhällsprogrammet och Naturvetenskapsprogrammet även låter de som går Tekniska Programmet få möjlighet att studera latin.¹²⁶

Frågan rörande latinets konkurrenskraft fick skiftande svar.¹²⁷ Några skolledare anser att latinet har en stark ställning, medan andra anser att andra ämnen är intressantare för eleverna just nu. Troligen har svaren att göra med vilken inställning man har till språkstudier på respektive skola. På de skolor där man värnar om latinet och den språkliga inriktningen på Samhällsprogrammet har en stark ställning verkar ämnet inte ha några problem att locka elever, medan det på skolor med svag språklig inriktning får stå tillbaka mycket till förmån för andra ämnen. Elevtillströmningen till latinet påverkas säkerligen även av att detta ämne i dagsläget inte ger några meritpoäng. Om man hade fått något extra poäng av att läsa latin, hade kanske fler provat på det.

Slutligen fick skolledarna uttrycka sina egna åsikter angående latinets betydelse. De flesta av dem uttryckte hur viktigt latinet är och att det är viktigt att det finns kvar på skolorna, både som språkstödande och kulturbärande ämne. Många menade även att latin är en bra grund att stå på när man ska studera andra språk eftersom så många språk härstammar därifrån.

6.2 Diskussion av lärarnas resultat

Frågan om lärarnas timtal fick skiftande svar. Några lärare svarade inte hur många timmar de fått till sitt förfogande för de olika latinkurserna, utan angav i stället under vilka årskurser Latin A, Latin B respektive Latin C läses (när på terminen varje kurs börjar och slutar etc.). Bland de lärare som angav timtal var svaren i stort sett lika.¹²⁸ Av svaren att döma kan vi dra slutsatsen att de flesta får mellan 80-90 timmar till varje kurs. På frågan om de är nöjda med det antal timmar de fått¹²⁹, svarar övervägande delen att tiden visserligen räcker till för att nå kursmålen, men att de gärna skulle vilja ha någon timme till. En vanlig åsikt är även att man skulle vilja ha flera korta lektionspass än få långa.

¹²⁶ Figur 7

¹²⁷ Tabell 2

¹²⁸ Tabell 3

¹²⁹ Tabell 3

Att göra reklam för latin är en viktig del i att locka nya elever till att välja ämnet. Det verkar som om lärarna i dagens undersökning gör på i stort sett samma sätt som de som deltog i Göransson och Lundins analys år 1997. Den vanligaste informationsmetoden är idag så kallade informationsmöten, tätt följt av besök i klasser och Öppet Hus. Många lärare angav även att de använde sig av flera metoder för att informera. Sammanfattningsvis pekar resultaten på att lärarna arbetar hårt för att hålla latinämnet levande ute på skolorna.

Frågan om huruvida elevantalet ökat eller minskat under den tid lärarna arbetat på sina respektive arbetsplatser är intressant. Klassikerförbundets statistik¹³⁰ pekar på en generell nedgång i hela landet, men lärarna i den här undersökningen hade lite annorlunda åsikter.¹³¹ Övervägande delen lärare anser att elevantalet ökat, detta i likhet med de lärare som ingick i Göransson och Lundins undersökning 1997. Endast en lärare säger sig uppleva att elevantalet minskat de senaste åren, medan tre menar att det skiftar mycket från år till år. Dessa radikala förändringar i elevantal från år till år är ju något vi även kan se i Klassikerförbundets statistik. Även den här frågan verkar ha något att göra med hur stark inriktning Språk är på respektive skola, samt hur mycket reklam man lyckats göra för ämnet. Utöver detta påverkar skolans andra ämnen säkerligen elevunderlaget. Många nya, spännande ämnen kan för latinets del innebära minskat elevunderlag och därmed minskad överlevnadschans på skolan.

Den sista frågan i undersökningen, där lärarna fick ge sina egna åsikter om latins som ämne i vår gymnasieskola, resulterade i många intressanta tankar. Många av lärarna använde utrymmet till att diskutera latinets oerhörda nytta för eleverna, medan andra tar chansen att uttrycka sina åsikter om att detta ämne borde vara obligatoriskt på gymnasiet, åtminstone på inriktning Språk på Samhällsprogrammet.

6.2 Diskussion av undersökningens huvudfrågor

När nu en mer allmän diskussion har förts kring undersökningens resultat, följer här en diskussion av undersökningens huvudfrågor.

¹³⁰ Figur 1 och 2

¹³¹ Tabell 6

6.2.1 Har införandet av möjligheten att läsa latin på individuellt val utnyttjats av skolorna i större utsträckning sedan 1997?

Som vi kan se av resultatet på fråga 4 i skolledningens enkätundersökning, har skolorna utnyttjat möjligheten att erbjuda latin som individuellt val i mycket högre utsträckning än 1997. Någon procentuell jämförelse går som sagt inte att göra, eftersom antalet deltagande skolledare skiljer sig åt mellan de båda undersökningarna. Slutsatsen kan dock dras att möjligheten utnyttjas mycket mer nu än vad den gjorde då. Detta är en direkt följd av att den tidigare mycket långa latinkursen nu är uppdelad i tre mindre (precis som skolledare "S" förutspådde 1997), vilket helt enkelt gjorde det lättare att placera kursen på en tid då de flesta elever kunde läsa den. Vidare resultat av uppdelningen av kursen kommer att diskuteras under nästa fråga.

6.2.2 Har uppdelningen av den tidigare mycket omfattande latinkursen på 240p i tre mindre haft någon inverkan på elevtillströmningen?

Då vi tittar på resultatet på fråga 2 i skolledningens enkätundersökning, ser vi att gruppstorleken varierar en hel del mellan skolorna. Klart är dock att A-kursen är den som lockar flest elever. Således kan slutsatsen dras att många elever gärna provar på kursen, men sedan väljer att inte fortsätta av en eller annan anledning. Varför eleverna väljer att inte läsa vidare är inte en fråga för det här arbetet, men det står emellertid klart att uppdelningen av kursen i tre mindre har haft positiv inverkan på elevtillströmningen till ämnet. Denna uppdelning har även haft inverkan på antalet undervisningstimmar i latin, något som kommer att behandlas nedan.

6.2.3 Vad har hänt med timtalet sedan uppdelningen av kursen?

Som vi kan se på resultatet av fråga 2 i lärarnas enkätundersökning, har uppdelningen av kursen i tre mindre på de flesta håll resulterat i en drastisk minskning av antalet undervisningstimmar. Detta är ett direkt resultat av att det nuförtiden är upp till varje enskild skola att avgöra hur många timmar varje kurs i varje ämne skall få, till skillnad från tidigare då de var tvungna att rätta sig efter Skolverkets riktlinjer. Dessa riktlinjer innebar, som tidigare nämnt, att antalet poäng en kurs gav även skulle motsvara dess undervisningstimmar, d.v.s. 240p=240h. Utan dessa riktlinjer har alltså ett stort antal latintimmar offrats på skolorna. Det är dessutom ytterst få av skolorna som faktiskt erbjuder alla tre latinkurserna, de flesta har bara A- och B-kursen, i värsta fall endast A-kursen, något som de hänvisar till bristande intresse från elevernas sida.

6.3 Avslutande diskussion i relation till forskningsbakgrunden

Det är ett allmänt känt faktum att latin har ett rykte om sig att vara ett svårt språk med komplicerad grammatik som innehåller en mängd olika böjningsmönster. Dessutom får svenska ungdomar inte börja lära sig språket förrän de går andra året på gymnasiet, det vill säga långt efter att den så kallade "the critical period", då inläring av L2 enligt många forskare går lättare, har passerats. Därmed blir inläringen alltså ännu mer komplicerad. Sätter vi latinundervisningen i relation till presentationen av inläring av L2 som gjordes i forskningsbakgrunden, kan slutsatsen dras att ungdomarna med största sannolikhet hade haft nytta av att börja läsa ämnet mycket tidigare i livet, kanske redan på lågstadiet. Ett annat faktum som är viktigt att uppmärksamma är dessutom att många språk utvecklats ur just latin. Detta betyder att det är lättare att lära sig något av dessa språk om man redan kan latin. Dagens ungdomar skulle med andra ord ha stor nytta av att ha lärt sig latin tidigt i livet då de sedan till exempel väljer spanska som främmande språk på högstadiet eller gymnasiet. Det bör dock påpekas att en latinundervisning i de tidigare skolåren i värsta fall skulle innebära att engelskundervisningen, som startar i årskurs fyra, blir lidande, något som inte är optimalt.

Att lära sig latin är svårt, och undervisningen (som visserligen inte granskats i det här arbetet), kan lätt te sig enformig med allt tragglande av böjningsmönster och versmått. Av erfarenhet från både skolbänken och katedern vet jag att det enda egentliga sättet att lära sig latin är att börja från de minsta beståndsdelarna i språket och sedan bygga sig uppåt mot en helhet, det vill säga att använda sig av Lundahls "Bottom up"-metod, och att man, för att hålla elevernas inlärningslust uppe, i likhet med Krashens "The Input Hypothesis" kontinuerligt presenterar något som ligger precis utanför deras nuvarande kunskapsnivå. Att hela tiden stanna upp i inläringen för att lära sig nya grammatiska moment och så att säga "dissekera" texterna man läser genom att analysera ändelser och satsdelar, tar mycket tid i anspråk. Det finns dessutom inga människor idag som har latin som L1, så eleverna kan inte låta sig "översköljas av språket" genom att samtala med någon "infödd" person och på så vis öka sina kunskaper i ämnet. Det enda de kan göra är att läsa sig till kunskapen (vilket i sin tur betyder att de i motsats till Krashens teori om "The Aquisition Learning Distinction" faktiskt inte har någon egentlig möjlighet att välja om de vill studera ämnet aktivt eller lära sig genom passiv inläring). Att latinet nu på många håll i södra Sverige fått så mycket färre timmar kommer med andra ord att påverka elevernas inlärningsmängd markant; elever som lär sig latin idag lär sig mycket mindre än vad tidigare generationer gjorde, något som inte är bra.

7 Förslag till vidare forskning

När jag nu tagit reda på hur skollära och latinlärarna i södra Sverige ser på ämnet, samt dess situation på de olika skolorna, skulle det vara intressant att även veta vad eleverna anser om saken. Varför har de valt latin? Hur ser de på framtiden – kommer de läsa ämnet på universitetet? Vilken nytta tror de att de kommer att ha av att kunna latin? Har de redan nu haft nytta av sina latinkunskaper inom andra ämnen? Detta är något jag skulle vilja undersöka i framtiden.

Något annat som skulle vara spännande att ta reda på är hur latinundervisningen ser ut på skolorna, vilka läromedel som används och hur lärarna lägger upp kursen. Göransson och Lundins andra huvudavdelning behandlade just detta, och det hade varit intressant att göra en uppföljning även på detta.

8 Källförteckning

8.1 Tryckta källor

- Göransson, Elisabet och Lundin, Katarina: *Latinet i dagens gymnasieskola –välmående ämne eller marginaliserat ämne i kris?*, Lärarhögskolan i Malmö 1997
- Lundahl, Bo: *Läsa på främmande språk*, Studentlitteratur, Lund 1998
- Passer, Michael W. and Smith, Ronald E : *Psychology –The Science of Mind and Behaviour* 2nd ed, Mc Graw-Hill, New York (2001) 2004
- Ritchie, William C. and Bathia, Tej K. *Handbook of Second Language Acquisition*, Academic Press, San Diego 1996
- Smith, Neil: Chomsky –*Ideas and Ideals*, Cambridge University Press, Cambridge (1999) 2000
- Uddholm, Alf: *Svenska klassikerförbundet 1935-1985, En historik*, Svenska klassikerförbundets pedagogiska nämnd, Stockholm 1984
- Utbildningsdepartementet, 1981: *Ämnesanalyser för Gymnasieutredningen*, del 3, Gotab, Stockholm

8.2 Elektroniska källor

www.dn.se (alla källor kontrollerades 2007-12-21)

Bøe Sigrid, 2004: ”Latin – ett EU-språk”, Dagens Nyheter 2004-02-14

Catharina Grünbaum, 2005: ”Stålblanka Romarcitat”, Dagens Nyheter 2005-04-02

www.hsv.se (alla källor kontrollerades 2007-12-21)

”Nya tillträdesregler – en sammanfattning med kommentarer”, Högskoleverket 2007-09-14

www.klassikerforbundet.org (alla källor kontrollerade 2007-12-21)

Börjeson Björn, 2007: ”Sekreteraren informerar”, Svenska Klassikerförbundet 2007-04-22

Börjeson Björn, 2006: ”Sekreteraren informerar”, Svenska Klassikerförbundet 2006-04-23

”Information om klassiska språk”, Svenska Klassikerförbundet [publiceringsdatum ej angivet]

”Latin och Grekiska blir meritkurser”, Svenska Klassikerförbundet [publiceringsdatum ej angivet]

”Var kan man studera latin med allmän språkkunskap/klassisk grekiska” i *De klassiska språken i gymnasieskolan fr. o. m läsåret 2001-2002*, Svenska Klassikerförbundet
[publiceringsdatum ej angivet]

www.sydsvenskan.se (alla källor kontrollerades 2007-12-21)

Brundin Danielsson Monica, 2007: ”Picnic-klubben för latinet och den klassiska grekiskans bevarande”, Sydsvenska Dagbladet 2007-07-09

”Latin i radio får lundapris”, Sydsvenska Dagbladet 2003-10-19

”Oviss framtid för klassiska språk”, Sydsvenska Dagbladet 2002-04-04

Piltz Anders, 2006: ”Anders Piltz om hotet mot latin i lund”, Sydsvenska Dagbladet 2006-11-02

Sandström Anders, 2007: ”Donation räddar latinundervisning”, Sydsvenska Dagbladet 2007-09-20

www.skolverket.se (alla källor kontrollerade 2007-12-21)

Skolverket, 1999/00: ”Kursinfo”, www.skolverket.se

Skolverket, 2003/04: Kursinfo, www.skolverket.se

Bilaga 1 –Course of Normal Language Development in Children

Age	Speech	Characteristics
1-3 months	Infant can distinguish speech from nonspeech sounds and prefers speech sounds (phonemes). Undifferentiated crying gives way to cooing when happy.	
4-6 months	Babbling sounds begin to occur. These contain sounds from virtually every language. Child vocalizes in response to verbalizations of others.	
7-11 months	Babbling sounds narrow to include only the phonemes heard in the languages spoken by others in the environment. Child moves tongue with vocalizations (“lalling”). Child discriminates between some words without understanding their meaning and begins to imitate word sounds heard from others.	
12 months	First recognizable words typically spoken as one-word utterances to name familiar people and objects (e.g., <i>da-da</i> or <i>block</i>).	
12-18 months	Child increases knowledge of word meanings and begins to use single words to express whole phrases or requests (e.g., <i>out</i> to express a desire to get out of the crib); primarily uses nouns.	
18-24 months	Vocabulary expands to between 50 and 100 words. First rudimentary sentences appear, usually consisting of two words, e.g. <i>more milk</i>) with little or no use of articles (<i>the, a</i>), conjunctions (<i>and</i>), or auxiliary verbs (<i>can, will</i>). This condensed, or telegraphic, speech is characteristic of first sentences throughout the world.	
2-4 years	Vocabulary expands rapidly at the rate of several hundred words every 6 months. Two-word sentences give way to longer sentences that, though often grammatically incorrect, exhibit basic language syntax. Child begins to express concepts with words and to use language to describe imaginary objects and ideas. Sentences become more correct syntactically.	
4-5 years	Child has learned the basic grammatical rules for combining nouns, adjectives, conjunctions, and verbs into meaningful sentences.	

Bilaga 2 – Enkätfrågorna

Enkätfrågor till skolledningen

- 1) Finns det just nu lärarkompetens för latin på Er skola?
- 2) Hur många elever läser latin i år?
- 3) Vilket är det faktiska antalet för att Ni ska starta en kurs i latin?
- 4) På vilka program kan man välja latin?
- 5) Latinet är oftast ett litet ämne på skolorna, men det finns även andra mindre ämnen som vill fånga elevernas intresse. Hur bedömer Du konkurrensen mellan dessa mindre ämnen?
- 6) Har du som skolledare några övriga synpunkter, till exempel på latinet som kulturbärande ämne?

Enkätfrågor till latinläraren

- 1) Hur många år har du undervisat på din nuvarande arbetsplats?
- 2) Hur lång tid omfattar latinkurserna i år 2 respektive år 3?
- 3) Anser Du att timtalet i år 2 respektive år 3 är lagom? Motivera Ditt svar!
- 4) Hur informerar Du eleverna om möjligheterna att välja latin?
- 5) Under den tid Du undervisat på Din nuvarande arbetsplats, har du märkt några tendenser till att elevantalet har ökat eller minskat?
- 6) Har Du som latinlärare några ytterligare synpunkter på latin som ämne i vår gymnasieskola?

Bilaga 3 – Kursplaner för Latin med allmän språkkunskap

Den föregående kursplanen (1999/00)

Syfte

Syftet med ämnet Latin med allmän språkkunskap är att eleverna skall förvärva sådana kunskaper i latin att de kan tillgodogöra sig innehållet i latinska texter från olika epoker och lära känna dels det latin som för miljoner människor var modersmål i det romerska imperiet, dels det latin som under senare tider fungerade som internationellt kultur- och vetenskapsspråk i de flesta europeiska länder ända in på 1800-talet.

Studierna syftar också till att eleverna skall förvärva kunskaper om antikens historia och dess kultur och föreställningsvärld som utgör en viktig bakgrund till den moderna västerländska civilisationen.

Strävan skall vara att eleverna därvid stimuleras till inlevelse i antikens och senare tiders föreställningsvärldar samt upptäcker och förstår latinets historiska roll som vetenskaps- och kulturspråk.

Som modersspråk till de romanska språken och som källa till ett stort antal lånord gemensamma för de flesta europeiska språken har latinet spelat, och spelar fortfarande, en viktig roll. Studiet av det latinska ordförrådet och den latinska ordbildningen skall ge eleverna möjlighet att förvärva kunskaper av värde både vid språkstudier inom den gymnasiala utbildningen och för vidare studier.

Utbildningen i ämnet Latin med allmän språkkunskap avser således att ge eleverna kunskaper om ett språkligt och kulturellt arv som är gemensamt för Europas länder.

Karaktär och struktur

Det centrala i ämnet Latin med allmän språkkunskap är studiet av de latinska texterna. Genom att tolka och analysera dessa texter blir eleverna förtrogna med det latinska språket och lär känna dess egenart och uttrycksformer. Viktiga redskap i detta arbete är ordkunskap och kunskaper i latinsk formlära och syntax.

Studiet av autentiska texter är nyckeln till kunskaper om antikens kultur, om historiska skeenden och om de idéer som, från antiken och framåt i tiden, spelat en viktig roll för det moderna Europas utveckling. Textarbetet ger också eleverna möjlighet att i ett långt tidsperspektiv reflektera över och ta ställning till människans ständigt återkommande tankar och frågor om liv och död, makt och slaveri, tro och vantro och hennes känslor av kärlek, hat, hopp och fruktan.

I ämnet ingår som ett annat viktigt kunskapsområde allmän språkkunskap som förmedlar kännedom om de klassiska språkens betydelse för det internationella ordförrådet och dess struktur. Det varierade arbetet med språklig analys och utblickar till andra främmande språk

när det gäller språkutveckling och ordförråd breddar och fördjupar elevernas allmänspråkliga kompetens.

Genom sitt breda språkliga och kulturella innehåll erbjuder ämnet Latin med allmän språkkunskap rika möjligheter till samverkan med andra ämnen.

Den aktuella kursplanen (2003/04)

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet latin med allmän språkkunskap syftar till förmåga att förstå texter på latin och till kunskaper om den grekisk-romerska kulturen och dess föreställningsvärld. Ämnet syftar också till förståelse för det kulturarv som är en sammanbindande länk mellan Europas länder. Studier i latin med allmän språkkunskap syftar dessutom till kunskaper om det latinska språkets betydelse som förmedlare av en mängd ord och begrepp som fortlever i de moderna språken.

Studiet av det latinska ordförrådet, den latinska ordbildningen samt de internationella lånorden syftar till fördjupade språkkunskaper som ger en fast grund för övriga språkstudier.

Utbildningen i ämnet latin med allmän språkkunskap syftar också till att utveckla elevens förmåga att lära sig latin och andra språk och fördjupa sina kunskaper om den grekisk-romerska kulturen.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i latin med allmän språkkunskap sträva efter att eleven

förvärvar förmåga att översätta och tillgodogöra sig latinska texter av olika slag och vid textstudiet utvecklar sin förmåga att använda vedertagna grammatiska termer och begrepp för språkbeskrivning,

vidgar och fördjupar sina kunskaper om det internationella ordförrådet och därvid kommer till insikt om dess systematiska uppbyggnad och kulturhistoriska innehåll,

fördjupar sina kunskaper om latinets utveckling till romanska språk och om dess genomgripande inflytande på särskilt de svenska och engelska språken,

fördjupar sina kunskaper om den grekisk-romerska kulturen och dess föreställningsvärld och om latinets historiska roll under närmare två årtusenden,

utvecklar sin förståelse av latinets roll som skapare och bärare av internationell terminologi inom olika vetenskaper,

utvecklar förmågan att knyta an ämnets språkliga och kulturella innehåll till andra kunskapsområden,

tar allt större ansvar för att utveckla sin språkliga förmåga och sina kunskaper om latinets och den grekisk-romerska kulturens roll.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I det romerska imperiet var latin modersmål för miljoner människor. Latinet har under långa perioder fungerat som internationellt kultur- och vetenskapsspråk i de flesta europeiska länder. De kulturer som har förmedlats via latin sätter fortfarande sin prägel på Europa. Latin är modersspråk till de romanska språken och källa till ett stort antal lånord som är gemensamma för de flesta europeiska språk.

Ämnet latin med allmän språkkunskap rymmer studier av latinska texter både från klassisk tid och från senare epoker. Studier av texter på latin innebär en litterär och kulturhistorisk vandring i tiden, vilken ger kunskaper om och fördjupad förståelse av vår egen tid och vårt eget samhälle. Genom studiet klarläggs de språkliga och kulturella bidrag latinets givit Europas länder.

Det centrala i ämnet latin med allmän språkkunskap är studiet av de latinska originaltexterna. Dessa texter är nyckeln till kunskaper om den grekisk-romerska kulturen och om de idéer som spelat en viktig roll för Europas utveckling. För att kunna översätta och analysera texterna krävs kunskaper i latinskt ordförråd, latinsk formlära och syntax. För en full förståelse av dessa texter är det också viktigt med kunskaper om Roms historia och den grekisk-romerska kulturen.

I ämnet ingår allmän språkkunskap, som ger kunskaper om de klassiska språkens betydelse för det internationella ordförrådets struktur. Den språkliga analysen och olika utblickar mot andra främmande språk breddar och fördjupar den allmänspråkliga kompetensen.

Textstudiet ger möjlighet till att reflektera över människans ständigt återkommande tankar om livets villkor. Eleven kan därvid göra ett personligt ställningstagande i existentiella och moraliska frågor.

Ämnet latin med allmän språkkunskap består av tre kurser som bygger på varandra.

Latin A lägger grunden för en allmän förståelse av latinets struktur. Förutom ett basordförråd omfattar kursen elementära kunskaper i latinsk formlära. Ordstudierna tar upp sådana morfem som fortlever i de moderna språken. Till kursen hör studium av några centrala skeenden i Roms historia samt några typiska sidor av det romerska samhället. Latin A är en valbar kurs eller en gemensam kurs inom samhällsvetenskapsprogrammets språkinriktning.

Latin B bygger på kurs A och i kursen studeras främst kortare latinska originaltexter. Ett mera ingående studium av latinsk formlära och syntax liksom ett fördjupat studium av romersk kulturhistoria ingår också och är en förutsättning för en ökad förståelse av de latinska texterna. Morfemanalys av internationella lånord i främmande språk förutsätter goda kunskaper om klassiskspråkiga morfem och om hur dessa omformats i de moderna språken. Latin B är en valbar kurs eller en gemensam kurs inom samhällsvetenskapsprogrammets språkinriktning.

Latin C bygger på kurs B och är inriktad mot självständiga arbetsformer, självvalda texter och enskilda uppgifter efter intresse och vald studieinriktning. Detta ger möjligheter till fördjupade språkliga och kulturhistoriska insikter. Latin C är en valbar kurs eller en gemensam kurs inom samhällsvetenskapsprogrammets språkinriktning.

Bilaga 4 –Skolor i södra Sverige inklusive Gotland som kontaktades i undersökningen

1. Eksjö Gymnasium	Eksjö
2. Gymnasieskolan	Emmaboda
3. Bergaskolan	Eslöv
4. Falkenbergs Gymnasieskola	Falkenberg
5. Gislaveds Gymnasium	Gislaved
6. Sannarpsgymnasiet	Halmstad
7. Nicolaiskolan	Helsingborg
8. Olympiaskolan	Helsingborg
9. Stålhagsskolan	Hultsfred
10. Linnéskolan	Hässleholm
11. Gymnasieskolan	Högsby
12. Per Brahegymnasiet	Jönköping
13. Sandagymnasiet	Jönköping
14. Stagneliusskolan	Kalmar
15. Vägaskolan	Karlshamn
16. Chapmanskolan	Karlskrona
17. Klippans Gymnasium	Klippan
18. Söderportskolan	Kristianstad
19. Osbecksgymnasiet	Laholm
20. Sunnerboskolan	Ljungby
21. Katedralskolan	Lund
22. Spyken	Lund
23. Vipeholms Gymnasieskola	Lund
24. Heleneholmsskolan	Malmö
25. Latinska skolan	Malmö
26. Pildammsskolan	Malmö
27. S:t Petri Skola	Malmö
28. Åkrahällskolan	Nybro
29. Nordenbergsskolan	Olofström
30. Södertornskolan	Oskarshamn
31. Knut Hahnsskolan	Ronneby
32. Sibbhultskolan	Sibbhult
33. Friaborgsskolan	Simrishamn
34. Furulundsskolan	Sölvesborg
35. Korrespondensgymnasiet	Torsås
36. Peder Skrivares Gymnasium	Varberg
37. Njudungs Gymnasieskola	Vetlanda
38. Stångådalens Gymnasieskola	Vimmerby
39. Säveskolan	Visby
40. Finnvedens Gymnasium	Värnamo
41. Katedralskolan	Växjö
42. Österportskolan	Ystad
43. Haganässkolan	Älmhult
44. Ängelholms Gymnasieskola	Ängelholm